

Regeringens proposition

1978/79: 122

om vissa åtgärder på informationsförsörjningsområdet;

beslutad den 1 mars 1979.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLA ULLSTEN

JAN-ERIK WIKSTRÖM

Propositionens huvudsakliga innehåll

Riksdagen beslöt 1978 att ett centralt organ för informationsförsörjning skulle inrättas (prop. 1977/78: 114, UbU 1978/79: 12, rskr 1978/79: 39). I propositionen anges det nya organets närmare uppgifter, ställning, organisation och arbetsformer. Organet föreslås få namnet delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning.

I propositionen behandlas också kungl. bibliotekets organisation, vissa frågor om mikrofilmning av svensk dagspress samt informationssystemet LIBRIS.

Förslag om anslag för budgetåret 1979/80 för delegationen och kungl. biblioteket läggs även fram i propositionen.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1979-03-01

Närvarande: statsministern Ullsten, ordförande, och statsråden Sven Romanus, Mundebo, Wikström, Friggebo, Wirtén, Huss, Rodhe, Wahlberg, Hansson, Enlund, Lindahl, Winther, De Geer, Blix, Cars, Gabriel Romanus, Tham, Bondestam

Föredragande: statsrådet Wikström

Proposition om vissa åtgärder på informationsförsörjningsområdet

1 Inledning

I prop. 1977/78: 114 om ett centralt organ för informationsförsörjning m. m. föreslog regeringen att en särskild delegation för informationsförsörjning skulle inrättas och statens råd för vetenskaplig information och dokumentation (SINFODK) jämte forskningsbiblioteksrådet (FBR) upphöra. I propositionen föreslogs också att kungl. biblioteket skulle omorganiseras. Även frågor om organisation m. m. för mikrofilmning av svensk dagspress behandlades i propositionen. Riksdagen biföll i huvudsak regeringens förslag (UbU 1978/79: 12, rskr 1978/79: 39).

En organisationskommitté¹ (U 1978: 10 har i uppdrag att förbereda inrättande av den nya delegationen för informationsförsörjning (dir. 1978: 59).

Organisationskommittén (OKI) har i skrivelser till regeringen i januari och februari 1979 avgett förslag till instruktion för delegationen för informationsförsörjning, förslag om nämndorganisation knuten till delegationen samt förslag till ny organisation för kungl. biblioteket (KB). Dessa förslag bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1—3*. OKI har också i september 1978 lämnat förslag till anslagsframställning för delegationen för budgetåret 1979/80.

I skrivelse den 5 februari 1979 har riksarkivet anfört synpunkter på OKI:s förslag till instruktion för delegationen för informationsförsörjning.

Som underlag för ställningstagandena i prop. 1977/78: 114 låg ett ge-

¹ Civilingenjören Harry Brynielsson, ordförande, verkställande ledamoten Hans Håkansson, civilingenjören Johan Martin-Löf, överbibliotekarien Karin Snellman, departementssekreteraren Björn Thomasson och tf. riksbibliotekarien Lars Tynell.

mensamt betänkande (SOU 1977: 71) Vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning från de båda utredningarna biblioteks- och dokumentationssamverkanskommittén (BIDOK; U 1975: 6) och SINFODK-utredningen (I 1975: 06). En av de bärande idéerna i såväl utredningen som propositionen var att det av innehållsmässiga liksom av organisatoriska, personella och ekonomiska skäl är nödvändigt att föra samman å ena sidan traditionell biblioteksservice och å andra sidan vetenskaplig och teknisk informations- och dokumentationsverksamhet till en helhet — vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning.

Jag vill nu ånyo stryka under, att informationsförsörjningens syfte är att underlätta för dem som söker information att nå den information som är relevant för dem. Med dessa utgångspunkter är det, som jag anförde i prop. 1977/78: 114, angeläget att bygga upp en samlad organisation för informationsförsörjning. Den skall underlätta och möjliggöra en långsiktig planering och ett rationellt utnyttjande av resurserna.

Jag har vid beredningen av förslagen i förevarande proposition samrått med chefen för industridepartementet. Med de lösningar av olika frågor som jag har stannat för ankommer det i flertalet fall på regeringen att besluta. För sammanhangets och överblickens skull kommer jag att i det följande redovisa också sådana ställningstaganden.

I prop. 1978/79: 100 (bil. 12 s. 570) har regeringen, i avvaktan på förevarande proposition, föreslagit att i statsbudgeten för budgetåret 1979/80 skall föras upp ett anslag till Vetenskapliga bibliotek m. m. som motsvarar de sammanlagda biblioteksanslagen för innevarande budgetår.

2 Delegationen för informationsförsörjning

2.1 Delegationens uppgifter och ställning gentemot andra myndigheter

Delegationen skall för det första vara central myndighet för övergripande planering och samordning av informationsförsörjningen till forsknings- och utvecklingsarbete och liknande verksamhet i samhället. Delegationen skall härvid föreslå riktlinjer och åtgärder för att främja en för landet gemensam syn på frågorna om den vetenskapliga och tekniska informationsförsörjningen och verka för att de beslut regering och riksdag fattar inom detta område genomförs.

Delegationen skall för det andra initiera och stödja forsknings- och utvecklingsarbete i olika former. Delegationen bör därvid inte enbart arbeta med projekt som den själv finansierar utan också uppmärksamma och följa sådan verksamhet hos andra organ som är angelägen för informationsförsörjningen. I vissa fall kan samfinansiering med annat organ bli aktuell.

Delegationen skall för det tredje svara för internationell bevakning och samverkan. Enligt min mening bör detta bl. a. innebära att delega-

tionen på myndighetsnivå skall företräda Sverige i samband med bl. a. förhandlingar med utländska motparter.

Delegationen skall i sin verksamhet bl. a. ha en samordnande och övergripande uppgift när det gäller att ta initiativ till och främja utbildning på området. Detta är en central uppgift som dock inte skall innebära något intrång på exempelvis högskolans och arkivens ansvarsområden. Delegationen skall skaffa sig överblick över befintlig utbildning och i samråd med övriga berörda organ ta initiativ till förbättringar.

OKI anför att en inte oväsentlig uppgift för delegationen kommer att bestå i att lämna råd och upplysningar. Jag delar denna uppfattning och vill också påpeka att detta kommer att innebära att delegationen och dess kansli kommer att få omfattande kontakter med experter på informationsområdet och bl. a. därigenom en god överblick över den verksamhet som bedrivs på olika håll.

OKI tar också upp frågan om delegationens namn. I prop. 1977/78: 114, liksom i bakomliggande utredningsförslag, kallas det nya organet delegationen för informationsförsörjning. Samtidigt betonas det att delegationens ansvar gäller den vetenskapliga och tekniska informationsförsörjningen. I likhet med OKI anser jag att en benämning utan en precisering kan komma att tolkas i alltför vid mening. Jag förordar därför att benämningen blir delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning.

Delegationens ansvarsområde berör i större eller mindre utsträckning en rad andra centrala, regionala och lokala myndigheter. Om delegationen får ställning som överordnad myndighet i informationsförsörjningsfrågor, kan detta leda till oklarheter i kompetensförhållandena. I vissa fall skulle det vara omöjligt att göra en ansvarsavgränsning. En utgångspunkt för förra årets beslut var också att den operativa verksamheten skall utövas decentraliserat. Jag anser därför att delegationen inte skall vara överordnad andra myndigheter. Berörda myndigheter skall ha kvar ansvaret för informationsförsörjning inom sina resp. ansvarsområden, medan delegationen har det övergripande planerings- och samordningsansvaret.

Delegationens samordnings- och planeringsuppgifter måste kunna utövas på ett sätt som svarar mot detta mål. OKI har bedömt det vara motiverat att en skyldighet finns för statliga organ att samråda med delegationen i frågor av principiell karaktär eller av större räckvidd inom informationsförsörjningsområdet.

För egen del vill jag betona, att den vetenskapliga och tekniska informationsförsörjningen omfattar ett mycket brett område och att olika problem inom det därför måste lösas genom samarbete mellan berörda myndigheter och utnyttjande av deras sakkunskap av olika slag. Ett nära samarbete bör därför äga rum mellan delegationen och andra be-

rörda myndigheter. Delegationens uppgift i sådana samrådsfrågor kommer att vara att bedöma föreslagna åtgärder i förhållande till planeringen och utvecklingen i stort av informationsförsörjningen samt att därutöver ge råd och synpunkter i sådana frågor där den besitter särskild sakkunskap. Ofta finns sakkunskapen hos resp. områdesansvarig myndighet. Delegationen kommer därför i många fall inte att behöva gå in i detalj i den aktuella frågan. Jag vill stryka under, att de slutliga avgörandena alltid bör tas av den närmast berörda myndigheten.

OKI tar upp vissa avgränsningsfrågor bl. a. vad gäller arkiven, museerna och folkbiblioteken. Jag ansluter mig till OKI:s bedömning att vad som allmänt gäller i frågan om förhållandet gentemot andra myndigheters ansvarsområden också bör gälla beträffande dessa. I den mån verksamheten vid arkiven, museerna och folkbiblioteken tillgodoser forsknings- och utvecklingsändamål av den art som delegationen skall arbeta med bör den sålunda beaktas i den övergripande planeringen och samordningen av informationsförsörjningen. Jag vill dock erinra om vad jag nyss har anfört om delegationens mer översiktliga uppgift i sådana samrådsfrågor.

• Jag förutsätter även att delegationen fortlöpande kommer att samarbeta med en rad icke-statliga organisationer m. m. inom informationsförsörjningsområdet.

2.2 Delegationens organisation och arbetsformer

Det ankommer på regeringen att besluta om organisation och arbetsformer för delegationen. Jag kommer dock i det följande att relativt utförligt redogöra för dessa frågor som en orientering för riksdagen.

Delegationen bör bestå av en styrelse, fasta rådgivande nämnder, arbetsgrupper för särskilda uppgifter samt ett kansli.

Vad gäller sammansättning m. m. av styrelsen anförde jag i prop. 1977/78: 114 att en utgångspunkt för övervägandena bör vara att delegationen, för att fullgöra sina uppgifter, måste vara ett organ där allmän- och användarintressena har en stark representation, samtidigt som den måste ha tillgång till bred sakkunskap. De fackliga organisationerna kan sägas representera såväl allmän- som användarintressen. Enligt min mening bör därför representanter för de fackliga organisationerna ingå i styrelsen.

Styrelsen bör för att bli ett effektivt arbetande organ ha ett litet antal ledamöter, vilket dock måste vägas mot önskemålen om allsidig sammansättning. OKI föreslår att styrelsen får tolv ledamöter. Jag finner detta antal väl avvägt. Det bör ankomma på regeringen att bestämma antalet ledamöter.

I prop. 1977/78: 114 uttalade jag bl. a. att det med hänsyn till infor-

mationsförsörjningens mångsidighet var befogat med ett system med rådgivande och beredande nämnder. Frågan borde emellertid övervägas ytterligare under organisationsarbetet. OKI anför att nämnderna bör vara rådgivande och beredande organ till delegationens styrelse. De får därigenom en viktig roll även i den långsiktiga planeringen. Nämnderna bör ha rätt att på eget initiativ ta upp frågor och lägga fram förslag för styrelsen.

Även jag finner att nämnderna bör vara rådgivande och beredande organ till styrelsen.

Vilka nämnder som skall finnas är nära kopplat till planeringen av delegationens verksamhet. Ingen nämnd bör betraktas som inrättad en gång för alla. Ändrad inriktning av verksamheten och nya prioriteringar kan motivera ändringar i nämndorganisationen eller förskjutningar i ansvarsfördelningen mellan dem.

Jag anser liksom OKI att det bör ankomma på delegationen att avgöra vilka nämnder som behövs liksom ansvars- och uppgiftsfördelning mellan dem. Delegationen bör således kunna såväl inrätta som avskaffa nämnder. Det bör ankomma på OKI att förbereda beslut om nämnder under delegationens inledande verksamhetsskede.

OKI framhåller att delegationens kansli kommer att ha en viktig funktion för att delegationens uppgifter skall kunna fullgöras. Kansliet bör enligt min mening organiseras så att behövlig sakkunskap och kompetens så långt möjligt inom ramen för ett begränsat antal befattningshavare knyts till detsamma.

Enligt riksdagens beslut skall delegationen för informationsförsörjning inrättas den 1 juli 1979. Delegationen kommer då att överta bl. a. de uppgifter som f. n. ankommer på FBR och SINFDOK.

OKI har diskuterat vissa praktiska övergångsfrågor. Bl. a. torde vissa av de projekt som SINFDOK stöder under innevarande budgetår inte vara slutförda den 30 juni 1979. Beslut huruvida delegationen kommer att fortsätta stödet till dessa projekt eller inte under budgetåret 1979/80 måste föreligga i tid före den 1 juli 1979. Med hänsyn härtill liksom till behovet av att planering för delegationens verksamhet inleds i god tid — bl. a. skall delegationen till den 1 september 1979 ge in förslag till anslagsframställning för budgetåret 1980/81 — föreslår kommittén att delegationens styrelse tillsätts den 1 maj 1979, med ställning formellt som kommitté.

Jag finner kommitténs förslag till lösning av dessa övergångsproblem ändamålsenliga och avser senare att föreslå regeringen att styrelsen för delegationen träder i funktion redan den 1 maj och övergångsvis ges ställning som kommitté. Jag utgår i likhet med kommittén från att frågan om kanslihjälp för styrelsen under tiden 1 maj—30 juni 1979 kan lösas i provisorisk form. Befintliga organ bör kunna utnyttjas i viss utsträckning.

2.3 Anslagsfrågor och medelsberäkning

BIDOK och SINFDOK-utredningen föreslog att verksamheten vid delegationen skulle bedrivas inom tre program, nämligen planering och samordning, forskning och utveckling samt nationella serviceuppgifter.

I likhet med OKI finner jag utredningarnas förslag till programindelning ändamålsenligt och jag ansluter mig till detta.

OKI tar upp frågan om medel till delegationen skall anvisas under nionde huvudtiteln eller under såväl nionde som fjortonde huvudtiteln.

OKI finner för sin del att skäl kan anföras för båda alternativen, men vill dock förorda att en lösning med anslag över såväl nionde som fjortonde huvudtiteln tillämpas. Jag delar denna uppfattning. Den nya delegationen kommer att ha ett mycket brett verksamhetsområde som spänner över i princip samtliga departements ansvarsområden. Huvuddelen av verksamheten kan dock f. n. sägas rikta sig mot utbildnings- och industridepartementens områden. Jag anser att det därför är befogat att t. v. markera detta även i anslagskonstruktionen.

Jag avser inte att här ange detaljerade mål för delegationens verksamhet inom de tre programmen. Det bör ankomma på delegationen att med ledning av de riklinjer som anges i instruktionen och de förslag som framlagts av utredningarna formulera sådana mål. Dessa mål skall utgöra grundval för planeringen av verksamheten och för förslag till medlemsramen för densamma. Kanaliseringen av medel över den ena eller andra av huvudtitlarna skall inte betraktas som slutligt avgörande för verksamhetens inriktning. Här bör också noteras att vissa projekt kan ha tyngdpunkten på ett annat departements område än de två departement via vilka anslagen enligt mitt förslag bör kanaliseras.

I likhet med vad som f. n. gäller anslagen till såväl SINFDOK som t. ex. forskningsråden bör anslaget till delegationen få karaktär av reservationsanslag. I statsbudgeten för budgetåret 1979/80 bör föras upp ett reservationsanslag benämnt Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning.

Jag vill i detta sammanhang, liksom utredningarna och OKI har gjort, framhålla att delegationen bör kunna samfinansiera särskilda projekt med andra myndigheter och organ. Som exempel på sådana kan nämnas styrelsen för teknisk utveckling, forskningsråden, forskningsrådsnämnden, statens industriverk, miljödatanämnden, statskontoret och statens kulturråd samt halvstatliga organ och privata intressenter.

Kostnaderna för delegationens egen verksamhet bör täckas inom ramen för anslaget till delegationen.

BIDOK och SINFDOK-utredningen gjorde följande bedömning av medelsbehovet för delegationens första verksamhetsår, nämligen för program I 2 600 000 kr., program II 8 100 000 kr. och program III 2 700 000 kr., dvs. sammanlagt 13 400 000 kr. i 1977 års penningvärde.

Den utgick därvid bl. a. dels från vad SINFDOK och FBR då disponerade, dels från att grundkostnaderna för informationscentralerna vid karolinska institutet och tekniska högskolan i Stockholm i fortsättningen skulle finansieras över resp. högskoleenhets budget.

För budgetåret 1979/80 har OKI beräknat ett medelsbehov av sammanlagt 17 150 000 kr., varav under program I 3 250 000 kr., program II 10 500 000 kr. och program III 3 400 000 kr. Härav begär kommittén 7 550 000 kr. under nionde huvudtiteln och 9 600 000 kr. under fjortonde huvudtiteln. Kommittén anger därvid att delegationen för vissa områden, där verksamhet av den art som den skall bedriva hittills inte har varit så omfattande, under 1979/80 i första hand torde komma att bedriva planeringsarbete och förberedande projektarbete.

Delegationen kommer enligt vad jag har anfört i det föregående att ha uppgifter inom ett mycket brett område, avsevärt mer omfattande än det som SINFDOK:s verksamhet är inriktat på. Till delegationens arbetsområden skall bl. a. höra biblioteksområdet i mer traditionell bemärkelse, även om delar av SINFDOK:s forsknings- och utvecklingsverksamhet också avsett detta område. Därutöver kommer väsentligt större vikt att ligga på planerings- och samordningsuppgifterna. Jag anser att dessa omständigheter bör ligga till grund för en beräkning av medel för delegationens verksamhet. Med utgångspunkt häri beräknar jag i samråd med chefen för industridepartementet medelsbehovet för delegationen för teknisk och vetenskaplig informationsförsörjning under budgetåret 1979/80 till sammanlagt 15 200 000 kr. Chefen för industridepartementet avser i annat sammanhang föreslå regeringen att av medel som för budgetåret 1979/80 under fjortonde huvudtiteln anvisas under anslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling avsätta 8 200 000 kr. för delegationen. Eventuella reservationer vid utgången av innevarande budgetår av medel som SINFDOK disponerat bör få disponeras av delegationen. I det följande kommer jag att föreslå att 7 000 000 kr. anvisas under nionde huvudtiteln. Jag har därvid beaktat vad OKI har anfört om verksamheten på områden där sådant arbete hittills inte bedrivits i så stor omfattning.

Jag är inte nu beredd att föreslå en fördelning av dessa medel på de olika programmen. De bör fördelas efter förslag från OKI eller delegationen. Jag återkommer i annat sammanhang till regeringen i denna fråga. Delegationen bör kunna medges en viss frihet att omfördela medel mellan programmen med ledning av de erfarenheter som görs under verksamhetsåret.

Vad gäller den försöksverksamhet som bedrivs vid informationscentralerna vid karolinska institutet (MIC) och tekniska högskolan i Stockholm (IDC) uttalade jag i prop. 1977/78: 114 att verksamheten vid de båda centralerna nu har passerat försöksstadiet och att huvudansvaret därför framdeles bör ligga på resp. högskoleenhet. I 1979 års budgetpro-

position (prop. 1978/79: 100 bil. 12 s. 555 och 567) har jag beräknat vissa medel för detta ändamål under anslagen till de båda högskoleenheterna. Jag förutsätter likväl att delegationen inom ramen för de av mig under nionde huvudtiteln beräknade medlen under budgetåret 1979/80 fördelar ytterligare resurser för de båda informationscentralerna. Vid mina beräkningar har jag förutsatt att delegationen skall kunna anvisa minst 1 200 000 kr. till MIC och minst 300 000 kr. till IDC. Medel för verksamheten i övrigt bör bestridas från resp. högskoleenhets anslag samt med de bidrag som erhålls från andra håll och med intäkter av verksamheten. Härmed bör, som jag angav i budgetpropositionen, verksamheten vid de två centralerna kunna bedrivas i huvudsak i samma omfattning som hittills. Jag vill också anföra att jag vid min beräkning av de medel för informationscentralerna som förutsätts gå via delegationen inte har tagit ställning till hur stor del av verksamheten vid dem som har rikstäckande karaktär. Vid ställningstagandet här till måste en rad olika faktorer beaktas. Jag utgår från att delegationen och de två högskoleenheterna överväger detta vidare och ger förslag om hur fördelningen framdeles bör göras. Jag erinrar här om att detta problem anknyter nära till frågan om ansvarsbibliotek, som jag behandlade i prop. 1977/78: 114.

I de förslag till medelsramar för delegationen som jag nu har angivit har jag i likhet med OKI inte tagit med kostnaderna för omläggningen av LIBRIS-systemet. Jag återkommer till denna fråga i det följande. I det beslut som regeringen fattade den 15 december 1977 om försöksverksamheten med LIBRIS föreskrevs bl. a. att statskontoret skall svara för omläggningen av LIBRIS till annat datorsystem. Efter denna omläggning som förväntas vara slutförd till den 1 april 1980 kommer delegationen däremot att svara för den vidare utvecklingen av systemet.

3 Ny organisation av kungl. biblioteket

3.1 Allmänt

Omorganisation av kungl. biblioteket (KB) har av regeringen förbetratts inom biblioteket. En partssammansatt grupp inom KB (OKI/KB) har utarbetat ett förslag som har tjänat som underlag för OKI:s överväganden.

Då jag i likhet med OKI anser att KB bör ha frihet att bestämma detaljorganisation kommer jag endast att taga ställning till huvuddragen i den nya organisationen. Härigenom vinns att bibliotekets ledning lättare kan anpassa organisationen till nya krav och vid behov ändra den. Jag tar därför i det följande i första hand upp huvudlinjerna i en ny organisation. Behövlig underindelning bör fastställas av KB varvid jag förutsätter att KB samråder med OKI. Jag utgår också från att en sådan underindelning görs förutsättningslöst och på sådant sätt att en rationell och smidig organisation åstadkoms.

Jag vill i detta sammanhang ta upp frågan om KB:s fortsatta benämning. Frågan om bibliotekets namn berördes inte i prop. 1977/78: 114. Inte heller OKI har tagit upp denna fråga. Jag finner det värdefullt att biblioteket behåller sin benämning, som inte minst internationellt är ett väl inarbetat begrepp. Det bör likväl inte möta något hinder att genom tillägg av ordet nationalbiblioteket ange bibliotekets status.

3.2 KB:s uppgifter

I prop. 1977/78: 144 (s. 85 ff) angavs vilka uppgifter som skulle ankomma på KB. Jag anslöt mig därvid i huvudsak till den inriktning av verksamheten som BIDOK har angivit. Därutöver förordade jag att KB skulle svara för mikrofilmningen av svensk dagspress.

Jag avser inte att här mera detaljerat beröra KB:s uppgifter. Jag vill dock betona att jag lägger stor vikt vid bibliotekets uppgifter som nationalbibliotek. Jag återkommer härtill när det gäller den anslagsmässiga programindelning som bör gälla för KB.

Jag kan också ansluta mig till OKI:s uttalande att KB tills vidare bör svara för de regionala serviceuppgifter som biblioteket har i dag, såsom huvudmannaskap för biblioteksdepån i Bålsta, KB:s biblioteksskola och andra uppgifter.

3.3 KB:s organisation

Den partssammansatta gruppen inom KB, OKI/KB, föreslår att det inom biblioteket under styrelsen och bibliotekets chef, riksbibliotekarien, skall finnas fyra avdelningar, nämligen en administrationsavdelning, en biblioteksavdelning, en bibliografisk avdelning och en avdelning för förvaltning och drift av LIBRIS. Varje avdelning förutsätts indelad i sektioner eller motsvarande.

Som en allmän utgångspunkt för sina överväganden har OKI angivit att man bör eftersträva en översiktlig och smidig organisation som möjliggör att bibliotekets uppgifter fullgörs på ett rationellt sätt och att tillgängliga resurser utnyttjas effektivt.

Jag anser i likhet med kommittén att det förslag som har utarbetats inom KB i huvudsak tillgodoser dessa krav. Indelningen i ett fåtal större avdelningar ger allmänt en lätt överblickbar organisation som bör underlätta en ändamålsenlig fördelning och samordning av personal och andra resurser.

Ansaret för LIBRIS skulle enligt OKI/KB:s förslag delas upp på två avdelningar. OKI förordar för sin del att ansvaret för hela LIBRIS-verksamheten läggs på en avdelning, den föreslagna bibliografiska avdelningen. Någon särskild LIBRIS-avdelning skulle alltså inte behöva inrättas.

Jag kan i likhet med OKI se klara fördelar med en sådan närmare samordning vad gäller LIBRIS och ansluter mig därför till OKI:s förslag. Härigenom vill jag också understryka att LIBRIS är en av många funktioner inom den samlade biblioteksverksamheten.

KB skall ledas av en styrelse (prop. 1977/78: 114 s. 77 f). Biblioteket skall ha en mycket bred inriktning mot stora grupper i samhället och det borde därför vara ett klart intresse för biblioteket att i en styrelse få in synpunkter och önskemål på verksamhetens utformning från dessa olika grupper. Det borde dock inte föreskrivas att bestämda organ eller sammanslutningar skall representeras i styrelsen.

På grund av dessa mina uttalanden har OKI inte ansett sig ha anledning att i detalj gå in på styrelsens sammansättning. Jag vill för min del anföra att frågan om styrelsens storlek och sammansättning bör avgöras av regeringen. Bibliotekets chef, riksbibliotekarien, bör ingå i styrelsen och, i likhet med vad som gäller i en rad centrala ämbetsverk m. m., också vara dess ordförande.

Enligt tidigare beslut skall omorganisationen genomföras den 1 juli 1979. Jag avser att senare föreslå regeringen att styrelsen börjar sin verksamhet tidigare för att den skall kunna delta i de slutliga besluten om den nya organisationen.

3.4 Mikrofilmning av svensk dagspress

Utbildningsutskottet uttalade i sitt betänkande (UbU 1978/79: 12) efter hörande av arbetsmarknadsutskottet (AU 1977/78: 8 y) att mikrofilmningen borde förläggas till arbetsvårdsverksamheten i Kalmar. Enligt utskottets mening borde avtal träffas med Kalmar läns landsting om mikrofilmningen. Riksdagen biföll utskottets hemställan (rskr 1978/79: 39).

Regeringen har den 8 februari 1979 bemyndigat KB att med iakttagande av vad som sägs i prop. 1977/78: 114 samt utbildningsutskottets utlåtande 1978/79: 12 träffa avtal med berörda huvudmän om kontinuerlig mikrofilmning av svensk dagspress vid arbetsvårdsverksamheten i Kalmar. Avtalet skall underställas regeringen för godkännande.

I prop. 1977/78: 114 angav jag att jag i likhet med tidningsfilmningskommittén ansåg att den kontinuerliga filmningen borde prioriteras. Jag är inte beredd att föreslå att filmningen av äldre press inleds nu. Jag föreslår därför att endast löpande filmning av dagspressen börjar den 1 juli 1979. Jag förutsätter härvid att filmningen görs av tidningar fr. o. m. den 1 januari 1979 dvs. fr. o. m. den tidpunkt då pliktleveranser enligt den nya lagen (1978: 487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar inleds.

Jag kommer i det följande att beräkna medel för fortsatt skyddsfilmning av sådana äldre tidningar, som löper risk att förstöras.

3.5 Anslagsfrågor och medelsberäkning

KB erhåller f. n. medel under två anslag under nionde huvudtiteln, nämligen dels förslagsanslaget Vetenskapliga bibliotek: Avlöningar, dels reservationsanslaget Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m. m. Också under det senare anslaget bestrids vissa lönekostnader. BIDOK föreslog att KB skulle ha två verksamhetsprogram i statsbudgeten, nämligen för nationaldokumentära uppgifter och nationella serviceuppgifter.

Jag anser i likhet med OKI att skäl finns att för KB tillämpa ett programbudgetsystem som ger biblioteket större möjlighet till interna prioriteringar mellan olika uppgifter efter givna riktlinjer. Sådana möjligheter har bl. a. de vetenskapliga biblioteken inom högskolan efter den anslagsomläggning som gjordes när högskolan trädde i kraft den 1 juli 1977.

När det gäller programindelning för KB bör, anser OKI, såväl BIDOK:s förslag som alternativ till det övervägas. Ett sådant alternativ skulle kunna vara ett program för nationella uppgifter och ett för övriga funktioner. Programmet för övriga funktioner skulle därvid omfatta lokala och regionala uppgifter av olika slag. Jag anser för min del att det senare alternativet har klara fördelar. En uppdelning i nationella uppgifter resp. lokala och regionala, bör vara mer ändamålsenlig från regeringens och riksdagens synpunkt än den BIDOK föreslog. I detta sammanhang vill jag erinra om mina uttalanden i prop. 1976/77: 59 och 1977/78: 114 om ansvarsfördelningen mellan KB och universitetsbiblioteket i Stockholm.

Mot denna bakgrund förordar jag att en programindelning efter det av OKI angivna alternativet tillämpas fr. o. m. budgetåret 1980/81.

Jag föreslår vidare att den hittillsvarande uppdelningen på två anslag upphör och att KB fr. o. m. budgetåret 1979/80 får medel under ett anslag. Detta anslag bör ha karaktär av reservationsanslag. Medel för avtalsenliga lönekostnadsökningar bör, som i andra motsvarande fall, anvisas under åttonde huvudtitelns förslagsanslag Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. I statsbudgeten för budgetåret 1979/80 bör föras upp ett reservationsanslag benämnt Kungl. biblioteket.

Vad gäller medelstilldelningen har KB hösten 1978 lämnat in förslag till anslagsframställning för budgetåret 1979/80. KB har därvid begärt anslag om sammanlagt 36 295 000 kr. Detta förslag innebär en väsentlig utökning av KB:s verksamhet som inte är direkt motiverad av omorganisationen. I beloppet ingår även lokalkostnader med 5 570 000 kr. I prop. 1978/79: 100 (bil. 12) har jag beräknat lokalkostnader för KB under anslaget Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna.

Jag beräknar för KB:s verksamhet under budgetåret 1979/80 sammanlagt 25 332 000 kr. Härvid har jag förutom sedvanlig pris- och lö-

neomräkning beräknat medel för Sveriges deltagande i International Serials Data System (ISDS), för vilket medel hittills har beräknats under anslaget Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m. m. anslagsposten Till regeringens disposition. KB bör få i uppdrag att svara för Sveriges kontakter med den internationella centralen för systemet. Jag har även beaktat att medel för nationalfonoteket fr. o. m. den 1 juli 1979 beräknas under anslaget Arkivet för ljud och bild och att forskningsbiblioteksrådet upphör den 30 juni 1979.

Vidare har jag beräknat medel för kontinuerlig mikrofilmning av svensk dagspress. Beräkningen utgår från att KB skall kunna ställa kopior av mikrofilmen till förfogande för de bibliotek som tidigare fått pliktleveranser av tidningarna och som inte längre får sådana dvs. universitetsbiblioteken i Uppsala och Göteborg. Jag har även tagit hänsyn till behov av personalförstärkning med anledning av mikrofilmningens lokalisering till arbetsvårdsverksamheten i Kalmar.

Jag beräknar även 300 000 kr. för skyddsfilmning.

Under anslaget bör även utgå medel för driften av LIBRIS. Jag har beräknat kostnaderna för driften av systemet till 3 952 000 kr. Det bör, som jag har angivit i det föregående, ankomma på KB att avgöra hur biblioteket skall fullgöra de uppgifter som det nuvarande s. k. LIBRIS-sekretariatet svarar för.

I enlighet med vad jag anförde i prop. 1978/79: 100 (s. 64) har jag beräknat 100 000 kr. för utgivning av bibliografierna för svensk notutgivning.

Slutligen har jag beräknat en allmän förstärkning av bibliotekets resurser med 500 000 kr. Förstärkningen avser i första hand de nationella uppgifterna. Det ankommer dock på bibliotekets styrelse att prioritera mellan de olika önskemål som biblioteket har.

4 LIBRIS

I prop. 1977/78: 114 förordade jag att ansvaret för drift av det datorbaserade informationssystemet för bibliotek, LIBRIS, skulle ligga hos KB, och ansvar för utveckling av systemet hos delegationen för informationsförsörjning. Riksdagen hade ingen erinran mot detta (UbU 1978/79: 12, rskr 1978/79: 39).

I enlighet med beslut av regeringen den 15 december 1977 förbereder statskontoret en omläggning av LIBRIS till nytt datorsystem. Statskontoret har i en skrivelse den 19 oktober 1978 redovisat planerna för omläggningen. Omläggningen skall enligt denna planering vara genomförd den 1 april 1980. Statskontoret beräknar kostnaderna för omläggningen under budgetåret 1979/80 till 1 800 000 kr. varav 1 300 000 kr. för utvecklingskostnader m. m. samt 500 000 kr. för utrustning och service

m. m. i samband med bibliotekens anslutning till systemet. Härutöver föreslår statskontoret att 2 000 000 kr. anvisas över datamaskinsfonden.

LIBRIS-systemet har från olika håll kritiserats under senare år. Bl. a. har riksdagens revisorer i en skrivelse den 28 februari 1978 framfört vissa synpunkter. Revisorerna uttalar dock att med hänsyn till utvecklingen av systemet en nedläggning inte bör övervägas under förutsättning att erforderlig teknisk översyn genomförs.

De tekniska förbättringar som planeras i samband med omläggningen av systemet torde uppfylla bl. a. dessa krav. Verksamheten under år 1978 kan också redovisa förbättrade resultat. Registreringen i LIBRIS' databas har enligt vad jag erfarit ökat markant. Vissa bibliografiska produkter har också börjat framställas med direkt utnyttjande av LIBRIS.

I den organisation för ledning av driften och av omläggningen som avses tillämpas f. n. har användarnas inflytande förstärkts. Systemet kan därför sägas vara betydligt bättre förankrat än tidigare. Även i det förslag till framtida organisation som organisationskommittén har lagt fram tillgodoses enligt min mening användarnas intressen.

De synpunkter som revisorerna i övrigt framför tillgodoses enligt min mening delvis av de åtgärder som har vidtagits under år 1978 och av de förslag som organisationskommittén och statskontoret har lagt fram.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört bedömer jag att förutsättningar för ett effektivt fungerande system föreligger. Jag förutsätter att de myndigheter som framdeles har ansvaret för LIBRIS lägger upp planer på längre sikt för verksamheten. I detta sammanhang vill jag stryka under att LIBRIS måste ses inte som en särskild verksamhet utan som en integrerad del av hela biblioteksverksamheten och bedömas i ett samlat perspektiv.

Enligt tidigare beslut av regeringen skall statskontoret svara för omläggningen. Delegationen kommer framledes att svara för utveckling av systemet. Jag finner det därför naturligt att delegationen medverkar även i genomförandet av omläggningen. Statskontoret bör därför samråda med delegationen när den har inrättats.

De förslag om organisation av LIBRIS-verksamheten i övrigt som OKI har lagt fram ankommer det på vederbörande myndigheter att ta ställning till.

I flera sammanhang har diskuterats möjligheterna till samverkan mellan LIBRIS och folkbibliotekens datorsystem för biblioteksservice, BUMS. En fullständig teknisk integrering av systemen synes inte ändamålsenlig f. n. Riksdagen har anslutit sig till denna uppfattning. Den har vidare uttalat, att möjligheterna till samverkan bör tillvaratas och att formerna härför bör diskuteras mellan ansvariga organ (UbU 1978/79: 12, rskr 1978/79: 39).

I mina anslagsberäkningar har jag, som jag har angivit i det föregående, beräknat medel för drift av LIBRIS inom ramen för anslaget till

KB. Ur anslagsposten Till regeringens disposition under anslaget Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m. m. har innevarande år anvisats medel för omlägningsarbetet.

För budgetåret 1979/80 beräknar jag under anslaget Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning utöver i det föregående angivna medelsram preliminärt 1 000 000 kr. för utvecklingskostnader i samband med omläggningen. Det ankommer på statskontoret och delegationen att besluta om medel för detta arbete.

Kostnaderna för utrustning och service m. m. för de anslutna biblioteken förutsätter jag prövas av resp. högskoleenhet (motsv.). För senare budgetår bör detta prövas från fall till fall bl. a. i samband med förslag till anslagsframställning.

5 Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek

Under anslagen Vetenskapliga bibliotek: Avlöningar samt Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m. m. beräknas f. n. medel även för statens psykologisk-pedagogiska bibliotek (SPPB). SPPB har kommit in med förslag till anslagsframställning för budgetåret 1979/80. Bibliotekets beräkningar uppgår totalt till 2 244 000 kr.

På regeringens uppdrag scs f. n. SPPB:s uppgifter och ställning över. Jag utgår från att de förslag som kan föranledas av översynen kan föreläggas riksdagen inför budgetåret 1980/81.

I avvaktan på ställningstaganden till sådana förslag beräknar jag inte några ökningar av bibliotekets verksamhet. Jag beräknar för budgetåret 1979/80 sammanlagt 1 539 000 kr. för biblioteket.

6 Sammanfattning av anslagsberäkningarna

I det föregående har jag under de olika avsnitten redovisat mina beräkningar av medelsbehovet för resp. verksamhet. Mina förslag innebär sammanfattningsvis följande.

Under ett reservationsanslag, *Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning*, under nionde huvudtiteln beräknar jag 8 000 000 kr. Härei ingår som jag har angivit vissa medel för omläggning av LIBRIS-systemet.

Under ett reservationsanslag, *Kungl. biblioteket*, under samma huvudtitel beräknar jag för verksamhet under KB:s ansvar sammanlagt 25 332 000 kr. Under detta anslag bör också tills vidare beräknas medel för statens psykologisk-pedagogiska bibliotek med 1 539 000 kr.

7 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anført i det föregående hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning som jag har redogjort för,
 2. godkänna vad jag har förordat om kungl. bibliotekets organisation,
 3. till *Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning* under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 8 000 000 kr.,
 4. till *Kungl. biblioteket* under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 26 871 000 kr.
-

8 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Bilaga 1

Organisationskommittén för
vissa åtgärder på informations-
försörjningsområdet,
OKI förslag nr 2

1978-12-18

Förslag till instruktion för delegationen för informationsförsörjning

OKI har 1978-09-29 lämnat förslag till anslagsframställning för budgetåret 1979/80 för delegationen för informationsförsörjning (OKI förslag nr 1). I det följande lämnar OKI förslag till instruktion för delegationen m. m. (OKI förslag nr 2). Samtidigt med denna skrivelse lämnar OKI också in en skrivelse med förslag angående nämndorganisation m. m. knuten till delegationen (OKI förslag nr 3); vissa frågor i samband med nämndorganisationen berörs även i det följande.

1 Inledning

Enligt sina direktiv (direktiv 1978: 59) skall OKI med utgångspunkt i vad som anges i prop. 1977/78: 114 om delegationens för informationsförsörjning uppgifter m. m. utarbeta förslag till instruktion för delegationen. I det sammanhanget bör kommittén beakta de frågor rörande avgränsning mot andra myndigheters kompetensområden som aktualiseras i propositionen och i remissvar över betänkandet (SOU 1977: 71) Vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning. Kommittén bör enligt direktiven också överväga hur samverkan mellan delegationen och andra myndigheter skall ske.

OKI kommer i det följande att först behandla delegationens uppgifter. Härvid tar OKI också upp frågor om avgränsning m. m. gentemot andra myndigheters ansvarsområden samt om delegationens ställning (avsnitt 2). I avsnitt 3 diskuterar OKI vissa organisatoriska frågor. Förslag till instruktion fogas som bil. 1¹ till skrivelsen och förslag till förordning om samråd i frågor om vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning som bil. 2¹.

Vad gäller motiveringar för förslagen till reglering i instruktionen av nämndorganisation hänvisas till den nämnda skrivelsen med förslag angående nämndorganisation.

2 Delegationens uppgifter m. m.

OKI vill vad gäller de frågor som behandlas i detta avsnitt även hänvisa till vad kommittén har anfört i förslag till anslagsframställning för budgetåret 1979/80 för delegationen för informationsförsörjning (s. 5—11).

2.1 Delegationens uppgifter

Beskrivningen av delegationens uppgifter är en central del i instruktionen. Huvuduppgiften kan anses vara klart angiven i prop. 1977/78:

¹ Ej med här.

114, att delegationen är central myndighet för övergripande planering och samordning av informationsförsörjningen till forsknings- och utvecklingsarbete och liknande verksamhet i samhället. Informationsförsörjning används här som sammanfattande benämning på de biblioteks-, informations- och dokumentationsverksamheter som kan underlätta för informationssökande att nå den information som är relevant för dem. Delegationen skall föreslå riktlinjer och åtgärder för att främja utvecklandet av en nationell policy för den vetenskapliga och tekniska informationsförsörjningen och verka för att de beslut regering och riksdag fattar genomförs.

I den därpå följande delen av instruktionen (3 §) har OKI valt att relativt utförligt ange ett antal uppgifter som delegationen enligt OKI:s bedömning särskilt bör uppmärksamma. Vissa av dessa uppgifter kan behöva kommenteras.

Vad gäller *forsknings- och utvecklingsarbete* (3 § p. 4) utgår OKI från att stöd till sådant i olika former är en central uppgift för delegationen. Därvid bör delegationen inte enbart arbeta med projekt som den själv finansierar, en del av uppgiften bör också vara att uppmärksamma och följa sådan verksamhet hos andra organ som har relevans för informationsförsörjningen. Vidare bör, som OKI angivit i sitt förslag till anslagsframställning för delegationen för 1979/80, även samfinansiering kunna förekomma med andra myndigheter m. fl., t. ex. av sådana projekt som är inriktade i första hand på dessas ansvarsområden.

I prop. 1977/78: 114 anförde föredraganden att delegationen bör ha en övergripande, samordnande uppgift när det gäller att ta initiativ till och främja *utbildning* på området. Detta är en så central uppgift att den bör anges i instruktionen (3 § p. 5). Det övergripande ansvaret innebär inte, som föredraganden också sade, något intrång i t. ex. högskolans ansvar utan att delegationen bör skaffa sig överblick över befintliga utbildningar och ta initiativ i samråd med övriga berörda organ där brister finns.

Delegationen måste kunna på eget initiativ ta upp frågor och hos andra myndigheter *föreslå erforderliga åtgärder* för att främja informationsförsörjningen (3 § p. 6). Däremot bör delegationen inte kunna föreskriva åtgärder m. m. för andra myndigheter. Detta har sammanhang med delegationens ställning, något som OKI tar upp närmare i det följande (avsnitt 2.2).

I utredningsförslagen förutsattes att delegationen skulle ha en viktig uppgift i att *yttra sig över anslagsframställningar och i andra frågor* som berör informationsförsörjningen. Denna skyldighet bör skrivas in i instruktionen (3 § p. 7). En motsvarande skyldighet bör finnas för andra statliga organ att samråda med delegationen och inhämta dess yttrande. OKI återkommer till denna fråga i det följande (avsnitt 2.2). Man bör utgå från att delegationen yttrar sig över större frågor eller sådana som har principiell betydelse.

Delegationen har vidare förutsatts ha uppgifter inom det *internationella samarbetet* (3 § p. 8). I denna uppgift bör ingå att ha ett övergripande ansvar för de internationella frågorna, både vad gäller bevakning av utvecklingen och samverkan med bl. a. motsvarande organ i andra länder och internationella organisationer. Delegationen bör också på sin nivå företräda Sverige i samband med förhandlingar m. m. med icke-svenska motparter. Det innebär inte att sådana internationella kontakter m. m. som t. ex. forskningsbiblioteken har i dag skall föras över till dele-

gationen, även om delegationen också här i vissa fall kan ha samordningsuppgifter. Delegationens internationella ansvar skall ses som en del av det övergripande ansvar den skall ha och därför omfatta uppgifter motsvarande dess uppgifter i övrigt. I många fall kan detta alltså innebära samordningsansvar medan de konkreta kontakterna ombesörjs av något annat organ.

En inte oväsentlig uppgift kommer att vara att *lämna råd och upplysningar* (3 § p. 9). Delegationen och dess kansli kan förutsättas bygga upp en betydande kompetens på informationsförsörjningsområdet. Naturligtvis kommer inom kansliet tillgången på direkt specialistkompetens att begränsas bl. a. genom antalet befattningshavare, men i stället torde efter hand ett kontaktnät komma att skapas med expertis av skiftande slag. Vidare torde man kunna få en god överblick över den verksamhet som bedrivs på olika håll. En betydande del av den rådgivning som delegationen kommer att kunna ge kan antas bestå i att lämna hänvisningar till specialister på resp. område. Även en sådan rådgivningsverksamhet kommer att vara värdefull och kan bl. a. bidra till att t. ex. enhetliga lösningar av uppkommande problem tillämpas. Man skall inte heller bortse från det värde förfrågningar av olika slag kan ha genom att de drar uppmärksamheten till problem som bör undersökas närmare.

OKI vill i detta sammanhang ta upp frågan om *delegationens benämning*. I prop. 1977/78: 114, liksom i bakomliggande utredningsförslag, benämns det nya organet "delegationen för informationsförsörjning". Samtidigt betonas att delegationens ansvar gäller den vetenskapliga och tekniska informationsförsörjningen. Visserligen kommer delegationen i sitt arbete att ha kontakt med områden som inte strängt tillhör vetenskap och teknik, såsom folkbiblioteksområdet, statistik, teknisk information i vidare bemärkelse m. m. Dessa kontakter motiveras primärt av de uppgifter organ som t. ex. folkbiblioteken, vid sidan av sina övriga uppgifter, kan få inom den vetenskapliga och tekniska informationsförsörjningen. Vad gäller teknisk och merkantil information av olika slag täcks denna i huvudsak av beteckningen teknisk information i den betydelse som utredningarna har angivit. Beteckningen "informationsförsörjning", utan precisering, kan å andra sidan komma att tolkas i mycket vid mening. OKI anser därför att en precisering bör finnas i delegationens officiella benämning och föreslår att denna blir "delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning" (som vardaglig förkortning kan användas exempelvis DFI).

2.2 Delegationens ställning m. m.

I prop. 1977/78: 114 har klart uttalats att delegationen skall ha ställning som självständig myndighet. I denna egenskap kommer den att ha uppgifter gentemot dels regeringen, dels andra myndigheter, dels också en rad icke-statliga organisationer m. m.

Gentemot regeringen kommer delegationen att ha rådgivande ställning och i denna egenskap dels på uppdrag eller på eget initiativ kunna lägga fram förslag inom sitt ansvarsområde, dels yttra sig över frågor som remitteras till den. Den kan vidare komma att få uppgifter av verkställande, förvaltningsmässig karaktär. OKI förutser dock att sådana uppgifter, förutom uppgiften att fördela medel till forskning och utveckling m. m. inom dess ansvarsområde, i vart fall i inledningsskedet inte kommer att läggas på delegationen i större utsträckning.

Vad gäller förhållandet till andra myndigheter utgår OKI från att delegationen inte bör fungera som överordnad över andra myndigheter med beslutsrätt över dem i vissa frågor och med direkt förvaltningsmässiga uppgifter. Detta motiveras av att delegationens ansvarsområde, informationsförsörjning, i större eller mindre utsträckning berör en rad andra såväl centrala som regionala och lokala myndigheters områden. Om delegationen får ställning som överordnad myndighet i informationsförsörjningsfrågor, kan detta leda till oklarheter i kompetensförhållandena. I vissa fall kan det vara omöjligt att göra en ansvarsavgränsning. Regering och riksdag har också fastslagit att den operativa verksamheten fortsatt skall utövas decentraliserat. Berörda myndigheter skall alltså ha kvar ansvaret för informationsförsörjning inom sina resp. ansvarsområden, medan delegationen har det övergripande planerings- och samordningsansvaret.

Det är väsentligt att delegationen kan utöva sina samordnings- och planeringssuppgifter på ett effektivt sätt. OKI har bedömt det vara motiverat att en allmän skyldighet finns för statliga organ att samråda med delegationen i frågor av principiell karaktär eller av större räckvidd inom informationsförsörjningsområdet. De frågor som OKI avser härmed är t. ex. beslut i fråga om utveckling och införande av nya informationssystem inom informationsförsörjningsområdet eller större ändringar i befintliga system, beslut om utvecklingsarbete i övrigt, viktigare organisatoriska beslut och anslagsframställningar som i mera väsentlig grad berör informationsförsörjningsfrågor.

OKI har övervägt olika former för samrådsförfarandet. Dels en mer allmänt formulerad skyldighet som innebär att de statliga myndigheterna bör samråda med delegationen och som successivt byggs ut på grundval av de praktiska erfarenheterna av delegationens arbete. Dels en från början mer detaljerat angiven skyldighet som innebär att myndigheterna skall samråda med delegationen i vissa bestämda frågor.

En principiellt likartad skyldighet som den kommittén eftersträvar inom informationsförsörjningsområdet är den samrådsskyldighet statliga myndigheter har enligt rationaliseringsförordningen. Vissa frågor kan komma att omfattas av båda dessa förordningar. Detta kan komma att innebära en skyldighet för myndigheterna att söka samråd med två myndigheter speciellt när det gäller ADB-frågor inom informationsförsörjningsområdet.

Kommittén är medveten om detta förhållande och anser det därför motiverat åtminstone under delegationens inledningsskede med en detaljerad förordning inom detta speciella område.

Kommittén är medveten om att nya regler kan komma att gälla för prövning innan nya datorbaserade system införs. Kommittén anser dock att en prövning ur informationsförsörjningssynpunkt sådan som kommittén föreslår bör ske i de fall det föreslagna systemet kan antas komma att utnyttjas för forsknings- och utvecklingsändamål.

Delegationen bör vidare ha rätt att på eget initiativ ta upp frågor med andra myndigheter eller lägga fram förslag för dem. Detta är desto mer befogat som delegationen kommer att stödja forsknings- och utvecklingsarbete i betydande omfattning. Det är naturligt att delegationen överväger på vilket sätt resultaten av detta arbete kan utnyttjas och föreslår de åtgärder som bedöms lämpliga. I vissa fall kommer denna samverkan till stånd redan genom att ett utvecklingsprojekt el. dyl. utförs av en myndighet.

Vid sidan härav kommer delegationen naturligtvis att samarbeta med myndigheter m. fl. på många andra sätt. Viktiga kontaktkanaler blir de personer som ingår i styrelsen eller i nämnder eller arbetsgrupper inom delegationen. Delegationen bör vidare genom den kompetens som torde finnas redan från början och som byggs upp efter hand kunna bistå andra myndigheter med råd och anvisningar. Samverkan kan vidare ske genom att företrädare för delegationen direkt medverkar i permanenta eller särskilda grupper eller särskilda projekt.

En förutsättning för delegationens arbete är också samverkan med en rad icke-statliga organisationer m. m. inom informationsförsörjningsområdet. Vad som sagts ovan gäller naturligtvis i tillämpliga delar också denna samverkan, även om i flertalet fall någon direkt skyldighet inte kan föreskrivas för icke-statliga organ.

Den författningsreglering som OKI bedömer bör finnas utgörs dels av en allmän föreskrift i instruktionen (4 §; jfr även 3 §), dels en särskild föreskrift om samråds skyldighet med delegationen; förslag till förordning om samråd i frågor om vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning m. m. bifogas (bil. 2)¹.

2.3 Vissa avgränsningsfrågor

Det är givet att delegationen genom sitt övergripande ansvar för i princip hela den vetenskapliga och tekniska informationsförsörjningen i många fall får kontakt med och kommer att arbeta med frågor som ligger inom andra myndigheters ansvarsområden. I vissa remissvar över BIDOK:s och SINFDOK-utredningens betänkande togs sådana frågor upp. Bl. a. har riksarkivet önskat få fastslaget att delegationens mandat inte berör arkivområdet. Statens kulturråd å sin sida har dels pekat på folkbibliotekens ökande roll inom informationsförsörjningsområdet, dels föreslagit att delegationen får ansvar för att följa utvecklingen inom museiområdet vad gäller registrering av museisamlingar och utveckling av lagrings- och informationsåtervinningssystem. Som ytterligare exempel kan nämnas styrelsens för teknisk utveckling (STU) ansvar för teknisk forskning och utveckling. OKI har i uppdrag att överväga problem av denna art. Kommittén har i detta sammanhang samrått bl. a. med de tre nämnda myndigheterna.

OKI har gjort följande överväganden. Genom beslutet att inrätta delegationen har regering och riksdag markerat en vilja att frågor som rör vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning skall samordnas och så långt möjligt bedömas ur ett sammanhållet perspektiv. Delegationen skall ha ett övergripande ansvar för den vetenskapliga och tekniska informationsförsörjningen. Med hänsyn till informationsförsörjningens breda karaktär kommer detta att innebära att delegationen måste befatta sig med frågor som faller inom ett stort antal såväl statliga som icke-statliga organs ansvarsområden. I den mån t. ex. arkivbestånd och museisamlingar utnyttjas för vetenskapliga ändamål — OKI vill här erinra om att vetenskap i detta sammanhang i princip avser alla vetenskapsgränar — bör frågor om dessas åtkomlighet, nyttjande m. m. falla också inom delegationens övergripande ansvar.

Slutsatserna i föregående avsnitt angående delegationens ställning gentemot andra myndigheter gäller naturligtvis även de här berörda områdena. Det får alltså förutsättas att samarbete äger rum mellan de-

¹ Ej med här.

legationen och andra berörda myndigheter. Detta kan dessutom sägas vara ännu mer nödvändigt därför att i vissa fall vid ställningstagandena till registreringssystem etc. hänsyn måste tas till att de skall kunna utnyttjas även för resp. institutioners övriga uppgifter (t. ex. folkbiblioteks och museers skiftande utåtriktade verksamhet i övrigt). De slutliga avgörandena i olika frågor får dock, som framgår av det ovan sagda, förutsättas bli tagna av resp. områdesansvarig myndighet.

OKI vill här särskilt beröra förhållandet mellan delegationen och kungl. biblioteket (KB). I princip gäller givetvis vad som har sagts ovan om avgränsning mot och samarbete med andra myndigheter, t. ex. övriga forskningsbibliotek. En betydande del av KB:s uppgifter är emellertid av uttalat nationell karaktär (med BIDOK:s beteckningar nationaldokumentära uppgifter resp. nationella serviceuppgifter). I sådana frågor bör ett nära samarbete äga rum. OKI erinrar här också om föredragandens uttalande i prop. 1977/78: 114 (s. 87) att delegationen i samråd med biblioteket bör lägga fram förslag om hur det bibliografiska arbetet skall utformas i framtiden. Vidare skall KB svara för driften av och delegationen för utvecklingsarbetet för LIBRIS-systemet. Även mellan dessa två funktioner måste nära kontakter finnas.

Över huvud vill OKI betona att kommittén ser diskussionen om avgränsningsfrågor snarare som en diskussion om samarbetsfrågor. Den vetenskapliga och tekniska informationsförsörjningen omfattar ett mycket brett område, och olika problem inom det måste lösas genom samarbete mellan berörda myndigheter och utnyttjande av deras sakkunskap av olika slag.

3 Organisatoriska frågor

I delegationens organisation kommer det enligt OKI:s förslag att finnas fyra huvuddelar:

styrelsen¹

fasta rådgivande nämnder

arbetsgrupper för särskilda uppgifter

kansliet.

3.1 Styrelsen

Styrelsen kommer i denna organisation att vara den beslutande instansen som anger riktlinjer för verksamheten. Från början bör alla beslut som har betydelse för inriktningen av verksamheten fattas av styrelsen. Det är enligt OKI:s mening viktigt att även praxis utformas under medverkan av styrelsen, eftersom det är i den som sammanvägning och prioritering inom delegationens mycket breda ansvarsområde skall göras.

OKI vill med detta inte utesluta att mindre frågor av löpande karaktär delegeras, t. ex. till ordförande eller kanslichef. OKI kan också tänka sig att vid senare tidpunkt, då man har bättre översikt över verksamheten och viss praxis har utbildats, en icke obetydlig delegering sker t. ex. till vissa nämnder inom delegationen. Även i sådana fall bör sty-

¹ OKI föreslår att beteckningen styrelse används av praktiska skäl för den beslutande instansen, medan beteckningen "delegationen" bör avse hela organisationen med de fyra huvuddelar som anges här.

relsen ange riktlinjer och/eller ramar för resp. nämnd. Det bör emellertid ankomma på delegationen att senare överväga huruvida detta bör ske.

OKI förutsätter att styrelsen även i ett fortvarighetstillstånd beslutar om de övergripande frågorna av policykaraktär m. m.

Vad gäller sammansättning m. m. av styrelsen har föredraganden i prop. 1977/78: 114 anfört att utgångspunkt för övervägandena bör vara att delegationen, för att fullgöra sina uppgifter, måste vara ett organ där allmän- och användarintressen har en stark representation, samtidigt som delegationen måste ha tillgång till bred sakkunskap. Enligt föredraganden bör dock inte i instruktion eller på annat sätt föreskrivas representation av bestämda organ eller sammanslutningar.

Mot denna bakgrund anser inte OKI att det är kommitténs uppgift att komma med ett preciserat förslag om styrelsens sammansättning. OKI vill dock anföra vissa allmänna synpunkter i frågan.

Som en utgångspunkt vill OKI ange att styrelsen, för att bli ett effektivt arbetande organ, bör ha ett begränsat antal ledamöter, vilket givetvis måste vägas mot önskemålen om allsidig sammansättning. Inom ramen för utredningarnas förslag om tio ledamöter är det enligt OKI:s bedömning svårt att tillmötesgå dessa krav. OKI föreslår därför att styrelsen får tolv ledamöter.

Mandatperioden för ledamöterna föreslår OKI sätts till högst tre år. Omförordnande bör normalt inte komma i fråga mer än en gång i följd. Normalt blir alltså den längsta mandatperioden i en följd sex år. Genom ett kontinuerligt utbyte av ledamöter får man in nya personer och nya idéer och kontakter i organisationen. Det är dock också viktigt att kontinuiteten bevaras varför inte alla ledamöter bör bytas ut på samma gång.

Enligt prop. 1977/78: 114 bör allmän- och användarintressen ha majoritet i styrelsen. För ett organ med delegationens uppgifter representerar allmän- och användarintressen ett mycket brett spektrum. Av detta skäl är det knappast möjligt att någorlunda fullständigt ange vilka organ och grupper dessa intressen skall företräda. Utredningarna har angivit att allmänintressena bör företräddas av riksdagsledamöter. OKI vill för sin del inte utesluta att man tar med på politiska grunder nominerade ledamöter. Enligt kommitténs mening bör någon bindning till just riksdagsledamöter dock inte göras. I det enskilda fallet kan man tänkas hos andra personer finna en kombination av såväl fullgod representativitet för allmänintressena som sakkunskap av en art som kan gagna delegationen.

OKI vill samtidigt ange att under rubriken allmänintressen kan föras även annat än politiskt förankrad representation. Bl. a. kan representation för de fackliga organisationerna föras till bl. a. denna grupp. De fackliga organisationerna kan samtidigt sägas representera användarintressen. Kommittén utgår från att frågan om representation för de fackliga organisationerna i delegationens styrelse avvägs som en del av allmän- och användarintressena.

Vad gäller representation i övrigt för användarintressen m. m. vill OKI endast erinra om de exempel som utredningarna har givit: högre utbildning och forskning inom högskolan, teknisk forskning och utveckling, annan sektoriell forskning och utveckling samt industri och näringsliv. Utredningarna har också talat om representation för närliggande områden såsom folkbiblioteksväsende, nationaldokumentär verksam-

het och datasamordning. Representanter för användarintressen m. fl. bör kunna väljas bl. a. från några av dessa grupper.

OKI ansluter sig också till utredningarnas förslag att chefen för delegationens kansli bör ingå som ledamot i styrelsen.

OKI vill i detta sammanhang framhålla vikten av att ledningsfunktionen för delegationen ges tillräcklig tyngd. Verksamheten omfattar planerings-, forsknings- och utvecklingsfrågor beträffande informationsflödet inom vetenskap och teknik. Området befinner sig f. n. i snabb förändring dels genom införandet av ny teknik såsom databehandling, dataöverföring, grafisk reproduktion, dels genom den omorganisation som denna nya teknik bör föranleda.

I OKI:s förslag till instruktion har ledningsfunktionen under styrelsen utformats genom en fördelning av uppgifterna främst mellan ordföranden och kanslichefen (1 och 12 §§). Erforderlig sakkunskap kan även tillföras ledningen fortlöpande genom speciella arrangemang som kopplar in nämndernas expertis och då speciellt dessas ordförande och/eller sekreterare.

3.2 Nämnder och arbetsgrupper

Under delegationen förutsätts finnas fasta rådgivande nämnder. OKI har i särskild skrivelse denna dag (OKI förslag nr 3) sammanfattat sina överväganden och lagt fram förslag rörande sådana nämnder.

Vad gäller arbetsgrupper för särskilda, tidsbegränsade uppgifter kan de förutsättas få viktiga funktioner i delegationens verksamhet. Deras uppgifter och till följd därav även sammansättning m. m. får dock antas bli av så skiftande slag att några bestämda regler inte kan ställas upp. Styrelsen kommer att få ta ställning här till i varje särskilt fall.

I sitt förslag till nämndorganisation föreslår OKI endast ett fåtal nämnder för inledningsskedet av delegationens verksamhet. Med hänsyn här till kan antas att särskilda arbetsgrupper kommer att utnyttjas i betydande omfattning.

3.3 Kansli

Kansliet kommer att som huvuduppgifter ha att vara sekretariat för styrelsen samt för nämnder och arbetsgrupper inom delegationen. I denna funktion måste ingå även att upprätthålla kontakter gentemot alla de myndigheter, organisationer m. fl. som har uppgifter inom informationsförsörjningsområdet. Löpande samverkan med sådana myndigheter torde komma att bli ett ansvar i första hand för kansliet.

Vad gäller kansliets uppgifter och arbete avser OKI att återkomma senare i samband med att kommittén överlämnar sitt förslag till organisation av detta. OKI vill dock redan här anföra att enligt dess uppfattning kansliet kommer att ha en viktig funktion för att delegationens uppgifter skall kunna fyllas. Kansliet bör därför ha en stark ställning. Ett sätt att åstadkomma detta är att organisera kansliet på så sätt att behövlig sakkunskap och kompetens så långt möjligt inom ramen för ett begränsat antal befattningshavare kan knytas till det. Ett annat sätt är, som OKI föreslår i det föregående, att kansliets chef också ingår i styrelsen.

4 Tillsättande av delegationen

Enligt riksdagens beslut skall delegationen för informationsförsörjning inrättas som särskild myndighet den 1 juli 1979. Delegationen kommer då att överta bl. a. de uppgifter som f. n. ankommer på forskningsbiblioteksrådet och SINFDOK.

OKI har diskuterat vissa praktiska övergångsfrågor. Bl. a. torde vissa av de projekt som SINFDOK stöder under innevarande budgetår inte vara slutförda den 30 juni 1979. Beslut huruvida delegationen kommer att fortsätta stödet till dessa projekt eller inte under (hela eller del av) budgetåret 1979/80 bör föreligga i tid före den 1 juli 1979.

Med hänsyn härtill, liksom till behovet av att planering för delegationens verksamhet inleds i god tid — bl. a. skall delegationen till den 1 september 1979 ge in förslag till anslagsframställning för budgetåret 1980/81 — föreslår OKI att delegationens styrelse tillsätts tidigare, lämpligen den 1 maj 1979. Eftersom myndigheten delegationen för informationsförsörjning enligt riksdagens beslut inrättas först den 1 juli, bör ett tillsättande av styrelsen den 1 maj formellt kunna ske genom att den får ställning som kommitté. Sammansättningen bör givetvis vara den som avses gälla fr. o. m. den 1 juli.

I sitt förslag till instruktion förutser OKI att vissa delar bör kunna tillämpas även före den 1 juli. Detta gäller främst föreskrifter om uppgifter och om ärendenas handläggning.

Något kansli för delegationen kommer inte att finnas för tiden den 1 maj—den 30 juni. OKI utgår från att detta kan lösas i provisorisk form. Bl. a. bör befintliga organ kunna utnyttjas i viss utsträckning, t. ex. SINFDOK:s kansli, vid beredning av frågor om projekt som SINFDOK stöder i dag.

Om delegationens styrelse i enlighet med detta förslag tillsätts den 1 maj utgår OKI från att de av OKI:s uppgifter som inte har slutförts då förs över till styrelsen. Detta kan tänkas gälla vissa praktiska åtgärder som tillsättning av personal vid kansliet m. m.

Sammanfattning

Med hänvisning till vad OKI har anfört i det föregående föreslår OKI att instruktion för delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning fastställs i enlighet med bifogat förslag,

att förordning om samråd i frågor om vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning utfärdas i enlighet med bifogat förslag,

att delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning tillsätts som kommitté den 1 maj 1979 och i permanent form den 1 juli 1979, samt

att regeringen i särskild ordning beslutar att förordning med instruktion för delegationen i vissa delar skall tillämpas för delegationen även under tiden den 1 maj—den 30 juni 1979.

Bilaga 2

Organisationskommittén för
vissa åtgärder på informations-
försörjningsområdet,
OKI förslag nr 3

1978-12-18

Förslag angående nämndorganisation m. m. knuten till delegationen för informationsförsörjning

OKI har 1978-09-29 lämnat förslag till anslagsframställning för budgetåret 1979/80 för delegationen för informationsförsörjning (OKI förslag nr 1). I det följande lämnar OKI förslag angående nämndorganisation m. m. knuten till delegationen (OKI förslag nr 3). Samtidigt lämnar OKI förslag angående instruktion m. m. för delegationen (OKI förslag nr 2).

1 Inledning**1.1 Prop. 1977/78: 114**

I prop. 1977/78: 114 om ett centralt organ för informationsförsörjning m. m. har föredraganden bl. a. uttalat (s. 84) att det med hänsyn till informationsförsörjningens mångsidighet torde komma att krävas olika beredande organ under delegationen. Ett system med nämnder så som utredningarna föreslagit är därför befogat. Ytterligare överväganden krävs dock om vilka nämnder som bör inrättas. Vid sidan av permanenta nämnder bör givetvis olika arbetsgrupper m. m. kunna tillsättas. Föredraganden anför också att vid utformningen av nämndorganisationen en avstämning bör göras av hur olika intressegrupper kan representeras i olika nämnder. Det är möjligt att man härvidlag från början kan ange vilka sakområden som bör företrädas i resp. nämnd. Någon definitiv bindning till organ och sammanslutningar bör enligt föredraganden emellertid inte göras.

I organisationskommitténs (OKI) direktiv (direktiv 1978: 59) anges att kommittén med utgångspunkt i utredningsförslagen och i de synpunkter på dessa som har kommit fram i remissbehandlingen skall föreslå vilka nämnder som bör finnas under delegationen och hur deras uppgifter bör avgränsas.

1.2 Utredningsförslaget

I det utredningsförslag som propositionen grundar sig på — BIDOK:s och SINFODK-utredningens betänkande (SOU 1977: 71) Vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning — föreslås att delegationen för informationsförsörjning kompletteras med ett antal permanenta rådgivande nämnder och tillfälliga arbetsgrupper. Som motivering för förslaget anför utredningarna (s. 193—194) att i delegationens uppgifter ligger att samverka med och bevaka utvecklingen inom stora delar av det svenska samhället. Kontakter är därför nödvändiga med olika användargrupper, vetenskapliga bibliotek och informationscentra-

ler, folkbibliotek, industri och näringsliv, forskning och utveckling, olika myndigheter samt sammanslutningar och intressegrupper. En organisation med nämnder och arbetsgrupper bör därför kunna bredda inflytandet från intressenterna och därmed underlätta kontakterna med dem. Enligt utredningarna skall — medan styrelsens sammansättning avser att spegla allmänintressen och användarbehov — nämnder och arbetsgrupper i högre grad spegla mer speciell kompetens på området exempelvis inom serviceorganen och utbudsorganisationen.

I remissbehandlingen av betänkandet röntes detta förslag stort intresse från remissinstanserna som lämnade många synpunkter såväl av allmän karaktär som i detalj på de nämnder som utredningarna angav skulle kunna vara motiverade. Dessa synpunkter ingår i underlaget för OKI:s överväganden.

2 OKI:s överväganden och förslag

2.1 Allmänna överväganden

OKI har som utgångspunkt haft föredragandens uttalanden i prop. 1977/78: 114. Dessa innebär enligt OKI:s uppfattning endast att i princip fasta rådgivande nämnder bör finnas under delegationen men inte något ställningstagande till nämndernas uppgifter och ansvarsfördelning, ställning eller antal.

I sina överväganden skiljer OKI, i anslutning till utredningsförslaget, mellan nämnder, som förutsätts vara i princip permanenta och ha uppgifter av generell karaktär såsom ansvar för ett visst sakområde, och arbetsgrupper, som förutsätts normalt vara av mer tillfällig karaktär och tillsättas för särskilda uppgifter, t. ex. utredningar. Arbetsgrupperna kommer därigenom också vanligen att ha tidsbegränsade mandat.

Syftet med en nämndorganisation kan sägas vara dubbelt: medan delegationens styrelse förutsätts ha majoritet för allmän- och användarintressen bör delegationen genom nämnderna, liksom givetvis genom olika arbetsgrupper, dels få ett kontaktnät till producenter, förmedlare och brukare inom informationsförsörjningsområdet, dels kunna knyta till sig nödvändig sakkunskap.

Det ligger i sakens natur att arbetsgrupperna kommer att ha uppgifter av mycket skiftande karaktär. Arbetsformer, sammansättning m. m. torde växla rätt mycket mellan olika grupper, varför några generella regler och riktlinjer knappast kan ställas upp. Delegationen bör här ha frihet att inom ramen för givna resurser avgöra sådana frågor. OKI kommer därför inte i det följande att närmare behandla arbetsgrupperna.

2.2 Nämndernas uppgifter

Nämnderna bör i delegationens organisation ha en roll som rådgivande och beredande organ gentemot delegationens styrelse. Detta innebär att nämnderna skall behandla frågor (här avses främst större frågor eller frågor av policykaraktär) som efter beslut av styrelsen eller dess ordförande eller kanslichefen föreläggs dem. De får därvid en viktig roll även i den långsiktiga planeringen. Nämnderna skall naturligtvis också ha rätt att på eget initiativ ta upp frågor och lägga fram förslag.

OKI har diskuterat nämndernas ställning inom delegationen resp.

gentemot organ utanför delegationen. Härvid har kommittén kommit fram till att huvudprincipen för den nya organisationen, att informationsförsörjningsområdet skall bedömas som en helhet, motiverar att beslut etc. normalt tas av styrelsen. Denna skall ju svara för överblicken och den slutliga sammanvägningen för hela delegationens ansvarsområde. Särskilt i inledningsskedet är det enligt OKI:s bedömning väsentligt att helhetssynen kan slå igenom och delegationens framtida verksamhet från början ges en sådan inriktning.

OKI vill därmed antyda att det senare, när delegationen kunnat lägga upp långsiktiga planer för sin verksamhet och utforma viss praxis, kan bli aktuellt att i viss utsträckning delegera uppgifter, som alltså skulle kunna avgöras av en nämnd efter de riktlinjer som styrelsen anger. Även i inledningsskedet bör det vara möjligt att delegera vissa smärre frågor t. ex. till ordföranden i styrelsen.

Av det anförda följer att förslag, yttranden m. m. från nämnderna bör gå till styrelsen. Nämnderna bör inte heller själva kunna besluta om utredningar m. m. i den mån detta kan anses gå utöver normal ärendeberedning och t. ex. kräver anlitande av utomstående expertis (vilket som regel innebär särskilda kostnader).

2.3 Inrättande av nämnder

Enligt OKI:s uppfattning är beslut om vilka nämnder som skall finnas nära kopplade till planeringen av delegationens verksamhet. En nämnd bör givetvis inte heller betraktas som permanent för all framtid. Ändrad inriktning av verksamheten och nya prioriteringar kan motivera ändringar i nämndorganisationen eller förskjutningar i ansvarsuppdelningen mellan dem. OKI anser att det bör ankomma på delegationen att avgöra vilka nämnder som behövs liksom ansvars- och uppgiftsfördelning mellan dem. Delegationen bör kunna såväl inrätta som avskaffa nämnder. Vilka nämnder som finns bör därför inte regleras i instruktionen.

OKI har emellertid bedömt att nämnderna kommer att få stor betydelse i delegationens verksamhet. Kommittén förutsätter att delegationen när den inrättas omedelbart kommer att inleda en intensiv planering. Några nämnder för centrala frågor inom delegationens ansvarsområde bör därför enligt OKI:s uppfattning finnas redan från början av delegationens verksamhet.

OKI föreslår därför att regeringen beslutar att inrätta sådana nämnder vid den tidpunkten. I det följande återkommer OKI till frågan om vilka nämnder som kommittén bedömer vara av denna karaktär.

OKI förutsätter också att detta är ett övergångsarrangemang. Delegationen bör ha frihet att besluta om dessa första nämnder på samma sätt som om övriga nämnder.

I detta sammanhang vill OKI framhålla att man vid bedömningen av vilka kontakter och vilken expertis som krävs och därvid bl. a. vilka uppgifter som bör tillvaratas i en nämnd naturligtvis också bör se på vilken expertis m. m. som finns på annat håll. I vissa fall är det möjligt att något befintligt organ knutet till en annan instans besitter just den sakkunskap som man behöver. Bedöms så vara fallet bör prövas om dessa organ kan utnyttjas i stället för en särskild nämnd direkt knuten till delegationen. Därvid måste givetvis övervägas bl. a. om det aktuella organet har den allsidiga sammansättning som kan erfordras

för de uppgifter delegationen önskar få tillvaratagna liksom om behövlig anknytning till delegationen kan åstadkommas.

OKI har bedömt att ett sådant samarbete skulle kunna etableras t. ex. med den samlingsgrupp, arbetsgruppen för språkvårdssamverkan, som finns i dag med representanter för Svenska akademien, Svenska språknämnden, Tekniska nomenklaturcentralen och Standardiseringskommissionen i Sverige. Vid underhandskontakt har arbetsgruppen sagt sig vara beredd att ta på sig en sådan uppgift gentemot delegationen. Former och villkor för detta bör dock diskuteras av delegationen.

2.4 Nämndernas sammansättning

Om delegationen inrättar nämnder bör den också utse deras ledamöter, inklusive ordförande.

I prop. 1977/78: 114 har föredraganden uttalat att i sammansättningen av nämnderna någon definitiv bindning till organ och samman slutningar inte bör göras. "Definitiv" torde här få tolkas som att särskilda organ inte skall ha inskrivet en rätt att utse en ledamot i en viss nämnd; detta bör dock inte hindra att man för ett tillfälle begär att få förslag. Föredragandens uttalande bör utesluta fast reglerad representation av den typ som i en rad fall föreslagits i remissbehandlingen.

Delegationen skall alltså ha full frihet att välja ledamöter i nämnderna. I praktiken torde man i många fall komma att begära förslag från olika instanser inom resp. sakområde. Vid ny- och omförordnande bör delegationen självfallet vara fri att ompröva sammansättningen av nämnden. Motiv för förändringar kan bl. a. vara tyngdpunktsförskjutningar i delegationens eller den aktuella nämndens planering för den kommande perioden.

OKI vill inte föreslå något fast antal ledamöter för nämnderna. Delegationen bör ha viss frihet att avgöra detta från fall till fall. Av hänsyn till arbetseffektiviteten bör dock antalet ledamöter inte vara alltför högt. OKI föreslår därför att en högsta gräns sätts vid tolv ledamöter inklusive särskilda representanter för personalorganisationerna ifall sådana ingår.

Det är enligt OKI:s uppfattning viktigt att nämndernas sammansättning inte är densamma för alltid utan att en viss cirkulation sker. Detta är, som antytts ovan, motiverad bl. a. av att det över tiden kan bli tyngdpunktsförskjutningar i delegationens och, kanske än mer, i en nämnds verksamhetsinriktning. Ett annat skäl är att man genom ett kontinuerligt utbyte av ledamöter får in nya personer och nya idéer i organisationen och direktkontakt med flera utomstående grupper. Detta senare är desto viktigare eftersom delegationens verksamhet inte i nämnvärd grad innefattar regelbundna förvaltningsmässiga uppgifter utan skall vara rörlig, kunna skifta från ett område till nya områden och i största utsträckning är beroende av att kunna fånga upp nya impulser och metoder.

Med hänsyn här till föreslår OKI att mandatperioden för ledamöter i de permanenta nämnderna sätts till högst tre år och vidare att ledamöterna normalt inte skall kunna omförordnas mer än en gång i följd. Normalt blir alltså den längsta mandatperioden i en följd sex år. OKI vill påpeka att man av kontinuitetsskäl bör undvika att byta ut samtliga nämndledamöter samtidigt.

I remissbehandlingen har från flera håll föreslagits att nämndernas ordförande samtidigt skall vara ledamöter i styrelsen. Ett exempel på en sådan ordning är statens kulturråd där ordförandena för rådets tre fasta nämnder också ingår i styrelsen.

OKI kan se flera fördelar med ett sådant arrangemang. Genom en sådan person kan dels kunskap om förslag från resp. nämnd, motivering till dem m. m. föras fram till styrelsen, dels kunskap om delegationens policy över huvud och intentioner i särskilda frågor kanaliseras till nämnden. Å andra sidan bör man beakta risken för att en styrelseledamot som samtidigt är nämndordförande av naturliga skäl kanske inte alltid kan vara helt objektiv gentemot förslag från den nämnden. Dessutom är det möjligt, eller snarare troligt, att delegationen efterhand inrättar fler nämnder än de tre som OKI i det följande föreslår skall inrättas samtidigt med delegationen (kulturrådets fasta nämnder är i dess instruktion begränsade till tre). Styrelsens ledamöter, som OKI i det förslag till instruktion m. m. för delegationen som inlämnas samtidigt med denna skrivelse föreslår skall vara tolv, räcker i en sådan situation eventuellt inte till för alla nämndordförandeposter, särskilt som kanske inte alla av olika skäl står till förfogande.

Mot bakgrund härav vill OKI inte föreslå att en sådan ordning skall vara regel men menar att den, med hänsyn till de fördelar den dock kan ge, bör kunna prövas i särskilda fall.

Ett alternativ här är att nämndordförande eller annan ledamot i särskilda fall adjungeras till styrelsens sammanträde.

OKI vill här påpeka att kunskap om resp. nämnds resonemang och motiveringar också förs vidare genom nämndens sekreterare. OKI anser att frågan om sekreterare för nämnderna visserligen bör bedömas från fall till fall, där sådana omständigheter kan spela in som nämndens uppgifter och sammansättning, personliga kunskaper och erfarenheter hos möjliga kandidater m. m. Det kan t. ex. ibland vara lämpligt att till nämndsekreterare utses någon som ingår i den fasta personalen vid delegationens kansli. I andra fall kan man vilja välja en utomstående person som kanske på deltid kan utöva nämndsekreterarskapet och i övrigt fortsatt uppehålla arbete inom för delegationens verksamhet relevant sakområde. OKI förutsätter dock att den som väljs som sekreterare i en eller annan form knyts till delegationens kansli och därmed även kan delta i beredning m. m. av ärendena när de går vidare till styrelsen.

2.5 Nämnder vid delegationens tillkomst

OKI har i det föregående föreslagit att delegationen beslutar om inrättande av fasta nämnder, men samtidigt förutsatt att regeringen skall kunna inrätta vissa nämnder samtidigt med delegationen i övrigt med tanke på dessas roll i den planering som förutsätts starta vid den tidpunkten. Med hänsyn till nämndernas roll bl. a. i den långsiktiga planeringen anser OKI att dessa nämnder bör inrättas i så nära anslutning som möjligt till att delegationens styrelse tillsätts.

I sina överväganden har OKI granskat dels de bakomliggande utredningsförslagen, dels de många synpunkter som har förts fram i remissbehandlingen. OKI har också haft överläggningar eller på annat sätt haft kontakt med ett antal organ på informationsförsörjningsområdet.

Mot bakgrund härav bedömer OKI att följande tre nämnder i varje fall bör finnas:

en nämnd för bibliotek och informationscentraler
en nämnd för näringslivets informationsförsörjning
en nämnd för forskning och utveckling rörande informationsförsörjning.

Utredningarna hade föreslagit två nämnder för bibliotek m. m., nämligen en för de vetenskapliga biblioteken, informationscentralerna och folkbiblioteken och en för förvaltningsbibliotek och företagsbibliotek. Flertalet av de remissinstanser som har berört detta förslag förordar att de två nämnderna slås samman till en nämnd. OKI delar denna uppfattning och föreslår alltså att en nämnd inrättas med uppgift att svara för frågor rörande sådan informationsförsörjning som bibliotek och informationscentraler svarar för. I en sådan nämnd skulle kunna tillvaratas, bland andra uppgifter, även vissa av de samordningsuppgifter som forskningsbiblioteksrådet svarar för i dag.

Utredningarna hade vidare föreslagit en nämnd som skulle kunna bereda ärenden rörande informationsförsörjning för näringslivets behov med särskild hänsyn till den mindre och medelstora industrins behov. I remissbehandlingen har från en rad instanser framhållits att en sådan funktion bör finnas. OKI ansluter sig till denna bedömning och föreslår, mot bakgrund av att industri och näringsliv utgör en stor del av informationsförsörjningens avnämare, att en sådan nämnd bör inrättas redan från början. Bl. a. skulle uppgifter som SINFODOK:s rådgivande grupp för industri och teknik behandlar kunna tillvaratas i denna nämnd.

Slutligen föreslår OKI, i likhet med utredningarna, att en nämnd inrättas för forsknings- och utvecklingsfrågor. I en sådan nämnd bör finnas sakkunskap för att bedöma olika projekt med hänsyn till uppläggning, genomförbarhet etc. och för att utvärdera genomförda projekt. OKI anser att det är av vikt att den sakkunskap som finns representerad i övriga nämnder utnyttjas vid bedömningen av olika förslag. Övriga nämnder bör också kunna ta initiativ till forsknings- och utvecklingsprojekt. På FoU-nämnden ankommer att granska projektförslagen och göra en samlad bedömning. Det ankommer på styrelsen att, på förslag av FoU-nämnden, avgöra forsknings- och utvecklingsinsatsernas inriktning.

OKI har diskuterat några ytterligare frågor som berörts i detta sammanhang. Utbildningsfrågor och internationella frågor berör i princip alla nämnders arbete. Det bör, anser OKI, fastslås att resp. nämnder har ansvar för sådana frågor i vad avser deras ansvarsområden i övrigt. Särskilda nämnder för utbildning och för internationella frågor bör — vad gäller utbildning i vart fall t. v. — därför inte inrättas. Vissa utbildningsfrågor kan därmed komma att ligga utanför nämnderna. OKI förordar därför att FoU-nämnden får ett ansvar för sådana utbildningsfrågor som inte faller inom någon annan nämnds ansvarsområde. Delegationens kansli bör ha ett ansvar för att internationella frågor som inte faller inom någon av nämndernas ansvarsområde tas tillvara.

Frågor om LIBRIS-systemet intar en central ställning inom det utvecklingsarbete m. m. som avser bl. a. de vetenskapliga biblioteken. OKI skall enligt sina direktiv lämna förslag om hur verksamheten med LIBRIS skall bedrivas i fortsättningen, med utgångspunkt i principuttalanden i prop. 1977/78: 114 att kungl. biblioteket skall ansvara för driften och delegationen för utvecklingen. Kommittén avser att återkomma till dessa frågor i annat sammanhang. Den anser dock att inom

ramen för delegationens nämndorganisation någon särskild nämnd för detta ändamål f. n. inte bör inrättas. I stället förutsätter kommittén att LIBRIS-frågor behandlas dels inom nämnden för bibliotek och informationscentraler, dels inom nämnden för forsknings- och utvecklingsfrågor.

OKI har i detta sammanhang också tagit upp den s. k. svenska UNISIST-kommitté som i dag finns knuten till SINFDOK. Enligt OKI:s uppfattning bör det uppdras åt delegationen att ta över SINFDOK:s uppgift att vara kontaktorgan gentemot Unesco för Unescos General Information Programme vilket omfattar bl. a. UNISIST. Det bör dock ankomma på delegationen att ta ställning till i vilken form bl. a. kontakterna med berörda svenska myndigheter och organisationer skall utformas.

I nuvarande organisation på informationsförsörjningsområdet intar kommunikationssystemfrågor en framskjuten plats i SINFDOK:s verksamhet. OKI förordar, med tanke bl. a. på dessa frågors generella karaktär, att de i vart fall t. v. förs till FoU-nämnden.

För att de föreslagna tre nämnderna skall kunna börja arbeta tidigt bör tillsättningen förberedas av OKI så att ett förslag om sammansättning m. m. kan föreläggas delegationens styrelse så snart den tillsatts.

2.6 Övriga frågor

I det förslag till instruktion m. m. för delegationen för informationsförsörjning som OKI avger samtidigt med denna skrivelse har kommittén beaktat sina förslag i denna skrivelse i den utsträckning de enligt kommitténs mening bör regleras i instruktionen.

Sammanfattning

Mot bakgrund av vad som har anförts i det föregående föreslår OKI att det under delegationen skall kunna inrättas rådgivande nämnder, att det ankommer på delegationen att besluta om inrättande av sådana nämnder och om uppgifter och ansvarsfördelning för dessa nämnder,

att sådana nämnder har högst tolv ledamöter,

att ledamöterna utses av delegationen för en mandatperiod om högst tre år och att omförordnande normalt får ske endast en gång i följd, samt

att regeringen beslutar att samtidigt med att delegationens styrelse tillsätts tre rådgivande nämnder skall inrättas, nämligen en för bibliotek och informationscentraler, en för näringslivets informationsförsörjning och en för forskning och utveckling rörande informationsförsörjning.

Bilaga 3

Organisationskommittén för
vissa åtgärder på informa-
tionsförsörjningsområdet,
OKI förslag nr 4

1979-01-29

Förslag angående organisation av kungl. biblioteket och av LIBRIS-verksamheten

I enlighet med sina direktiv överlämnar organisationskommittén för vissa åtgärder på informationsförsörjningsområdet (U 1978.10, OKI) förslag till ny organisation för kungl. biblioteket. Bl. a. med hänsyn till att frågan om organisation av LIBRIS-verksamheten berör bibliotekets organisation lämnar OKI sina förslag också om LIBRIS i denna skrivelse (OKI förslag nr 4).

1 Kungl. biblioteket

1.1 Inledning

1.1.1 Utredningsförslag

I betänkandet (SOU 1977: 71) Vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning (s. 207—215) föreslog biblioteks- och dokumentationssamverkanskommittén (BIDOK) att kungl. biblioteket skulle ha ställning som nationalbibliotek med främst nationella uppgifter¹. Detta skulle enligt BIDOK på sikt innebära en viss förändring i förhållande till den hittillsvarande verksamheten. Den nya inriktningen borde kunna urskiljas i bibliotekets funktionella uppdelning och inre struktur. BIDOK föreslog en ny organisation med fyra enheter, nämligen en för bibliografiska funktioner, en för arkivbiblioteksfunktioner, en för fonogramfunktioner och en för intern administration. Till enheten för bibliografiska funktioner skulle knytas en nämnd för bibliografiska frågor.

Biblioteket föreslogs behålla KB:s ställning som fristående myndighet inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Det skulle ledas av en styrelse med företrädare för olika intressen.

BIDOK föreslog slutligen att biblioteket skulle få två verksamhetsprogram i statsbudgeten, nämligen för nationaldokumentära uppgifter och nationella serviceuppgifter.

1.1.2 Prop. 1977/78: 114

I förslagen i prop. 1977/78: 114 om ett centralt organ för informationsförsörjning m. m., har regeringen i huvudsak följt utredningsförslagen om bibliotekets ställning och uppgifter. Av beslut med anledning av prop. 1977/78: 97 om åtgärder för att bevara skrifter och ljud- och bildupptagningar (KrU 1977/78: 27, rskr 1977/78: 375) följer dock att

¹ Då något beslut inte har fattats om benämningen av biblioteket efter omorganisationen, används här genomgående beteckningen kungl. biblioteket (KB).

de uppgifter som enligt BIDOK:s förslag skulle föras till enheten för fonogramfunktioner i stället förts över till det arkiv för ljud och bild som inrättats den 1 januari 1979. Med anledning av förslag från en tidigare kommitté, tidningsfilmningskommittén, uttalas att KB skall ha ansvar för mikrofilmning av den svenska dagspressen som en del av sitt ansvar för nationalexemplaret av det svenska trycket.

I propositionen tar föredraganden inte ställning till bibliotekets inre organisation utan hänvisar till organisationsarbetet.

Riksdagen har beslutat i enlighet med förslagen i propositionen i dessa avseenden (UbU 1978/79: 12, rskr 1978/79: 39).

1.1.3. KB:s nuvarande organisation

KB:s nuvarande organisation kan sägas vara ett resultat av en historisk utveckling där ändringar och utökningar av uppgifterna föranlett successiva ändringar i organisationen, vilket efter hand givit en något splittrad bild. Enligt instruktionen (SFS 1965: 733) finns inom biblioteket följande åtta avdelningar: en avdelning för central administration, en svensk avdelning, en förvärvsavdelning, en handskriftsavdelning, en kart- och planschavdelning, en katalogavdelning, en bokvårdsavdelning samt en låneavdelning. Instruktionen anger vidare att inom biblioteket finns ett bibliografiskt institut, ett nationalfonotek (som den 1 juli 1979 förs över till arkivet för ljud och bild) och statens biblioteksdepå. Härutöver finns också en provisorisk tidningsavdelning. I anslutning till att KB övertagit ansvaret för driften av LIBRIS har ett särskilt LIBRIS-sekretariat inrättats. KB ansvarar dessutom för Roggebiblioteket i Strängnäs. Slutligen är forskningsbiblioteksrådets sekretariat knutet till KB (denna funktion upphör i och med att delegationen för informationsförsörjning inrättas den 1 juli 1979).

KB leds av en chef, riksbibliotekarien. Någon styrelse har inte funnits.

1.2 OKI:s överväganden och förslag

1.2.1 Omfattningen av förslaget m. m.

I OKI:s direktiv (dir. 1978: 59) förutsätts att omorganisationen av KB förbereds inom biblioteket. Vissa frågor bör dock behandlas av OKI. Kommittén bör sålunda lägga fram förslag om den framtida organisationen. Erforderligt underlag härför bör tas fram inom biblioteket. Bl. a. i anslutning härtill bör kommittén överväga hur verksamheten med LIBRIS skall bedrivas i fortsättningen. I ett särskilt beslut den 15 juni 1978, ställt till KB, har regeringen bl. a. föreskrivit att KB skall samråda med OKI och i den utsträckning som behövs utarbeta underlag för kommitténs beslut.

I anslutning till dessa föreskrifter har en partsammansatt grupp inom KB (OKI/KB) utarbetat ett förslag som har tjänat som underlag för OKI:s överväganden. Under arbetet med detta förslag har kontakt hållits med OKI som löpande lämnat bl. a. vissa allmänna synpunkter. OKI/KB-gruppens förslag fogas som bilaga ¹ till denna skrivelse.

OKI har tolkat sitt uppdrag så att KB bör ha viss frihet att själv bestämma detaljorganisationen. OKI föreslår därför att regeringen tar ställning endast till huvuddragen i den nya organisationen. Förslaget i det följande tar därför primärt upp huvudlinjerna i en ny organisation.

¹ Ej med här.

Underindelningen bör fastställas av KB. OKI förutsätter att samråd äger rum med OKI.

1.2.2 KB:s uppgifter

BIDOK delade i sitt förslag upp KB:s verksamhet i två program, ett för nationaldokumentära uppgifter och ett för nationella serviceuppgifter. Till nationaldokumentära uppgifter förde BIDOK bl. a. verksamheten som arkivbibliotek för svenska skrifter och framställning av de nationalbibliografiska produkterna, vård och förkovran av KB:s äldre samlingar av böcker och annat tryck, kartor och planscher och skyddsfilmning av dagstidningar. Hit fördes även uppgiften att hålla en representativ samling utländsk litteratur.

Till de nationella serviceuppgifterna fördes främst att framställa accessionskatalogen över förvärv av utländsk litteratur till landets vetenskapliga bibliotek samt att svara för utbyte av bibliografisk information med utländska bibliografiska centraler. I detta program skulle också kunna ingå special- och ämnesbibliografisk verksamhet. Till denna grupp skulle också föras utförandeansvaret för LIBRIS. BIDOK anger slutligen några ytterligare serviceuppgifter gentemot bibliotek i stockholmsregionen som KB svarar för, främst biblioteksdepån i Bålsta, biblioteksskolan och stockholmsbibliotekens bilservice. Det bör enligt BIDOK ankomma på organisationskommittén att överväga KB:s fortsätta engagemang i dessa uppgifter.

Föredraganden anför i prop. 1977/78: 114 att han i huvudsak kan ansluta sig till den inriktning av verksamheten som BIDOK angivit. Föredraganden gör dock vissa uttalanden om gränsdragningen mellan KB och biblioteket vid universitetet i Stockholm. Enligt propositionen kan inte en skarp gränslinje dras mellan de två bibliotekens ansvarsområden. Ett rationellt framtida utnyttjande av de två bibliotekens resurser förutsätter ett nära samarbete mellan dem. Föredraganden uttalar att det bör ankomma på de två bibliotekens ledningar att närmare lägga fast ansvarsfördelningen och lämpliga samarbetsrutiner mellan biblioteken.

OKI anser sig mot bakgrund av dessa uttalanden inte ha anledning att i detalj diskutera KB:s uppgifter. Som en allmän slutsats av vad som har refererats här och av uttalanden om att KB skall ha ställning som nationalbibliotek utgår OKI från att stor vikt bör läggas vid de nationella uppgifterna.

Som nämnts ovan svarar KB också för vissa serviceuppgifter i stockholmsregionen. OKI anser det naturligt att KB även i fortsättningen svarar för biblioteksdepån i Bålsta. Vad gäller uppgifter som biblioteksskolan och stockholmsbibliotekens bilservice bör det ankomma på berörda bibliotek att gemensamt avgöra hur de skall drivas. KB bör t. v. kunna svara för dem.

1.2.3 OKI/KB:s organisationsförslag

Den partsammansatta gruppen inom KB, OKI/KB, föreslår att det inom biblioteket under styrelsen och bibliotekets chef (riksbibliotekarien) skall finnas fyra avdelningar, nämligen

- en administrationsavdelning
- en biblioteksavdelning
- en bibliografisk avdelning
- en avdelning för förvaltning och drift av LIBRIS.

Inom resp. avdelning förutsätts finnas en underindelning i sektioner (motsvarande).

En närmare redogörelse för de uppgifter som resp. avdelning förutsätts svara för ges i OKI/KB:s bifogade förslag. Vid en jämförelse med nuvarande organisation kan konstateras att de nuvarande avdelningarnas uppgifter enligt förslaget förs över i huvudsak enligt följande:

(ny organisation)	(hittillsvarande organisation)
administrationsavdelning	central administration Statens biblioteksdepå (lokalansvar m. m.)
biblioteksavdelning	svenska avdelningen ¹ tidningsfilmning förvärvsavdelningen ¹ handskriftsavdelningen kart- och planschavdelningen bokvårdsavdelningen katalogavdelningen låneavdelningen Roggebiblioteket
bibliografiska avdelningen ²	bibliografiska institutet katalogisering ¹
LIBRIS-avdelning ²	LIBRIS-sekretariatet

OKI/KB pekar på två områden där speciella åtgärder kan behövas för samordning mellan avdelningar, nämligen dels katalogisering av främst det svenska trycket, dels LIBRIS-frågor. Särskilda samrådsgrupper bör här finnas, vad gäller katalogisering mellan biblioteks- och bibliografiska avdelningarna, och vad gäller LIBRIS mellan bibliografiska och LIBRIS-avdelningarna.

I runda tal skulle de fyra avdelningarna i antal tjänstemän³ (med nuvarande personalstyrka) motsvara

administrationsavdelningen	ca 38
biblioteksavdelningen	ca 140
bibliografiska avdelningen	ca 70
LIBRIS-avdelningen	5

En särskild samordningsgrupp, samordningskollegiet, bör finnas. I detta bör ingå bl. a. bibliotekets chef och avdelningscheferna.

1.2.4 OKI:s bedömning

Som en allmän utgångspunkt för sina överväganden har OKI satt att man bör eftersträva en översiktlig och smidig organisation som möjliggör att bibliotekets uppgifter fullgörs på ett rationellt sätt och att tillgängliga resurser utnyttjas effektivt. En flexibel organisation krävs bl. a. för att biblioteket inom givna ramar skall kunna successivt anpassa organisationen till ändrade krav och tyngdpunktsförskjutningar i dess verksamhet.

¹ Den katalogisering som i dag görs inom svenska avdelningen och förvärvs-avdelningen förs över till bibliografiska avdelningen.

² Bibliografiska avdelningen förutsätts svara för databasen i LIBRIS medan LIBRIS-avdelningen svarar för den tekniska systemdriften.

³ Uppgifterna avser antalet tjänstemän, inte årsverken; i summorna ingår alltså även deltidsanställda.

OKI anser vidare att organisationen bör bygga på funktionella samband mellan de olika uppgifterna. Dessutom bör i organisationen, mot bakgrund av den vikt som bör läggas på de nationella uppgifterna (riksfunktionerna), dessa uppgifter klart kunna urskiljas så att de många intressenterna ute i landet vet vart de skall vända sig i sina kontakter.

Det förslag som utarbetats inom KB tillgodoser enligt OKI:s bedömning i huvudsak dessa krav. Inledningen i ett fåtal större avdelningar ger allmänt en lätt överblickbar organisation som bör underlätta en rationell fördelning och samordning av personal- och andra resurser.

Aven en uppdelning i riks- och andra funktioner tillgodoses i förslaget. I stort kan den bibliografiska avdelningen och LIBRIS-avdelningen sägas svara för riksfunktionerna i den utsträckning dessa avser kontakter med och service till användargrupper ute i landet. Inom biblioteksavdelningen ligger uppgiften att förvara nationalexemplaret av svenskt tryck (arkivbiblioteksfunktionen). Nationalexemplaret är emellertid inte primärt avsett att användas utanför biblioteket, och det syns därför mer naturligt att denna uppgift förs samman med beståndshandling i övrigt.

En förutsättning för den föreslagna organisationen är givetvis att samverkan finns mellan avdelningarna. OKI/KB-gruppen har pekat på två områden där behovet av samverkan är sådant att samverkan bör formaliseras.

Behandlingen av det svenska trycket är en central fråga i hela bibliotekets verksamhet. Som angivits ovan bör hantering av detta (förvaring m. m.) samordnas med övrig beståndshandling. Det synes å andra sidan ändamålsenligt att katalogisering av det svenska trycket samordnas med övrig katalogisering och med redigeringen av de bibliografiska produkterna. Här kan också påpekas att en betydande del av det svenska trycket (småtryck m. m.) över huvud inte katalogiseras. OKI kan därför ansluta sig till OKI/KB:s förslag.

Ansvar för LIBRIS kommer enligt förslaget att delas upp på två avdelningar. Förslaget om en särskild LIBRIS-avdelning har motiverats dels med att LIBRIS under de närmaste åren torde kräva arbetsinsatser av särskilt slag (det är ett system som är under utveckling, bl. a. pågår en fullständig omläggning av det till annat datorsystem som även innebär en utvidgning av antalet anslutna bibliotek m. m.), dels med att det finns intresse från andra anslutna bibliotek m. fl. att ha en särskild kontaktpunkt vars personalresurser m. m. kan särskiljas.

OKI kan för sin del se klara fördelar med en ännu närmare samordning vad gäller LIBRIS och förordar därför att det inte inrättas en särskild LIBRIS-avdelning, utan att handläggningen av LIBRIS-frågor i sin helhet förs till den bibliografiska avdelningen. Önskemål om det har under hand framförts till OKI, bl. a. från flera bibliotek. Härigenom markeras också att LIBRIS inte är en avskild fråga utan en av många funktioner inom den samlade biblioteksverksamheten. Inom bibliografiska avdelningen bör dock kunna finnas en särskild sektion med de uppgifter som i OKI/KB:s förslag skulle ligga på en LIBRIS-avdelning.

Allmänt gäller, som även OKI/KB framhåller, att om ändringar i bibliotekets uppgifter senare blir aktuella, en förutsättningslös bedömning då bör göras om organisationen bör ändras.

Som angivits i det föregående anser OKI att det bör ankomma på KB själv att fastställa den underindelning inom resp. avdelning som

bedöms nödvändig. Särskilt kan detta bli aktuellt inom den omfattande biblioteksavdelningen. OKI utgår dock från att den indelning som väljs görs förutsättningslöst och med utgångspunkt i att personal- och andra resurser skall kunna utnyttjas rationellt och flexibelt. En indelning i underavdelningar/sektioner får inte leda till en fixerad resursfördelning och vattentäta skott mellan dessa.

1.2.5 KB:s ledning

Enligt ställningstagandena i prop. 1977/78: 114 (s. 88) skall KB framdeles ledas av en särskild styrelse. Föredraganden anför i propositionen att biblioteket har en mycket bred inriktning mot stora grupper i samhället, och att det därför bör vara ett klart intresse för biblioteket att i en styrelse få in synpunkter och önskemål på verksamhetens utformning från dessa olika grupper. Det bör dock, sägs det, inte i instruktionen föreskrivas att bestämda organ eller sammanslutningar skall representeras i styrelsen.

Mot bakgrund av dessa uttalanden finner OKI inte anledning att i detalj gå in på styrelsens sammansättning. Kommittén utgår dock från att bibliotekets chef ingår i styrelsen och anser att det bör övervägas om han, i likhet med vad som gäller en rad centrala ämbetsverk m. m., också skall vara dess ordförande. OKI vill härutöver erinra om att BIDOK i sina förslag (SOU 1977: 71 s. 212) angav en rad exempel på grupper som kunde tänkas bli företrädare i styrelsen. OKI ansluter sig också till BIDOK:s förslag att styrelsen skall bestå av högst tio ledamöter.

Den löpande verksamheten bör ledas av bibliotekets chef. Denne bör härutöver ha ett särskilt ansvar för den långsiktiga planeringen. Beslutsrätten i en betydande del av de löpande frågorna får förutsättas bli delegerad till bl. a. resp. avdelningschefer. Som stöd för bibliotekets chef bör inom biblioteket kunna konstitueras ett ledningsorgan (mot svarande samordningskollegiet i OKI/KB:s förslag) bestående av bl. a. avdelningscheferna. Ett sådant organ skulle kunna få en funktion vid samordningen av bibliotekets olika verksamheter och för den långsiktiga planeringen. Det bör emellertid ankomma på biblioteket (styrelsen) att ta ställning till om ett sådant organ skall finnas liksom till dess sammansättning.

Som bilaga 2 bifogas en skiss över KB:s organisation enligt OKI:s förslag.

1.2.6 Anslagsfrågor m. m.

I enlighet med regeringens beslut den 15 juni 1978 har KB hösten 1978 lämnat in förslag till anslagsframställning för budgetåret 1979/80. OKI har tolkat sitt uppdrag så att kommittén inte har anledning att närmare gå in på dessa frågor.

OKI vill emellertid i detta sammanhang något ta upp frågan om anslagskonstruktion för KB. KB erhåller f. n. medel under två anslag under nionde huvudtiteln, nämligen dels förslagsanslaget Vetenskapliga bibliotek: Avlöningar (i huvudsak lönekostnader), dels reservationsanslaget Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m. m. (bokinköp och andra omkostnader; f. n. går också vissa delar härav till lönekostnader). BIDOK föreslog som nämnts (avsnitt 1.2.2) att KB skulle ha två verksamhetsprogram i statsbudgeten, nämligen för nationaldokumentära uppgifter och nationella serviceuppgifter.

OKI anser att skäl finns för att för KB tillämpa ett programbudgetsystem som ger biblioteket större möjlighet till interna prioriteringar mellan olika uppgifter efter givna riktlinjer. I detta sammanhang kan erinras om att sådana möjligheter har bl. a. de vetenskapliga biblioteken inom högskolan efter den anslagsomläggning som gjordes för högskolan per den 1 juli 1977. OKI bedömer dock att programindelingen bör övervägas ytterligare. Detta bör ske när regeringen och riksdagens ställningstaganden är kända till bl. a. OKI:s olika förslag och planeringen för KB:s nya organisation förts vidare. Kommittén vill också erinra om att enligt föredraganden i prop. 1977/78: 114 KB:s ledning och ledningen för universitetsbiblioteket i Stockholm skall överväga gränsdragningen mellan biblioteken.

En programindelning för KB bör enligt OKI:s mening övervägas ytterligare inför budgetåret 1980/81 och behandlas i KB:s förslag till anslagsframställning för detta budgetår. Därvid bör, anser OKI, såväl BIDOK:s förslag som alternativ till det övervägas. Ett sådant alternativ skulle kunna vara ett program för nationella uppgifter och ett för övriga funktioner. Programmet för övriga funktioner skulle därvid omfatta lokala och regionala uppgifter av olika slag.

OKI föreslår vidare att den hittillsvarande uppdelningen på två anslag upphör, och att KB fr. o. m. budgetåret 1979/80 får medel under ett anslag. Detta anslag bör ha karaktär av reservationsanslag. Medel för avtalsenliga lönekostnadsökningar bör, som i andra motsvarande fall, anvisas under åttonde huvudtitelns förslagsanslag Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.

1.2.7 Genomförande m. m.

OKI förutsätter att ett fortsatt planeringsarbete bedrivs inom KB. Inom ramen för detta bör bl. a., som nämnts, övervägas organisationen inom de ramar som OKI föreslagit i det föregående. Som också har anförts i det föregående bör härvid samråd äga rum med OKI. Vidare bör underlag för sedvanliga AB-förhandlingar i samband med omorganisationen utarbetas inom KB.

Enligt tidigare beslut skall omorganisationen genomföras den 1 juli 1979. En styrelse för biblioteket skall därvid tillsättas. OKI vill i detta sammanhang föreslå att styrelsen om möjligt tillsätts interimistiskt tidigare, förslagsvis den 1 maj 1979. Genom ett sådant arrangemang vinner man den fördelen att den nya styrelsen kan delta i planeringen för ny organisation och svara för de beslut som erfordras.

2 LIBRIS

2.1 Inledning

Sedan våren 1972 har försöksverksamhet bedrivits med LIBRIS (*Library Information System*) — datorbaserat informationssystem för bibliotek. Ansvaret för verksamheten har under större delen av denna tid legat hos statskontoret. Enligt beslut av regeringen den 15 december 1977 svarar fr. o. m. den 1 januari 1978 KB för driften av systemet medan utvecklingsansvaret ligger hos statskontoret. I denna senare funktion ingår f. n. främst att svara för den omläggning av systemet

till annan dator som förbereds och som beräknas kunna tas i drift den 1 april 1980. Därefter skulle i princip statskontorets direkta LIBRIS-ansvar upphöra.

BIDOK föreslog (SOU 1977: 71 s. 172 och 211) att delegationen för informationsförsörjning skulle få det övergripande planerings- och finansieringsansvaret för utveckling av LIBRIS medan KB tilldelas ansvaret för ledning, drift och underhåll av LIBRIS, i anknytning till dess bibliografiska uppgifter.

I prop. 1977/78: 114 (s. 91) tillstyrker föredraganden BIDOK:s förslag. Han uttalar att den exakta inplaceringen organisatoriskt hos resp. organ bör övervägas i organisationsarbetet. I OKI:s direktiv (1978: 59) sägs också att kommittén, med utgångspunkt i ställningstagandet i propositionen, bör överväga hur verksamheten med LIBRIS skall bedrivas i fortsättningen. Riksdagen har inte haft någon invändning.

Riksdagens revisorer lät under år 1977 granska LIBRIS-verksamheten. Resultatet av granskningen presenterades i Det datorbaserade informationssystemet för vetenskapliga bibliotek — LIBRIS (Riksdagens revisorers kansli. Granskningspromemoria nr 10/1977). Efter remissbehandling av granskningspromemorian sammanfattade revisorerna sina slutsatser i en skrivelse till regeringen den 28 februari 1978.

I propositionen anför föredraganden vidare (s. 91) att "det bör ankomma på delegationen och nationalbiblioteket att överväga den fortsatta utvecklingen av LIBRIS och lägga fram förslag till verksamhetsplaner på längre sikt. Det material och de synpunkter som har förts fram av riksdagens revisorer bör därvid kunna nyttiggöras. Jag avser att senare föreslå regeringen att revisorernas skrivelse överlämnas till berörda organ för beaktande".

Delar av de organisationsfrågor som berörs av LIBRIS har också diskuterats i anslutning till omlägningsprojektet, då främst sedda ur användarnas synpunkt. Den projektgrupp som arbetar med omläggningen inhämtade också under hand synpunkter från de LIBRIS-anslutna biblioteken på ett förslag till användarorganisation. OKI har för sin del haft överläggningar med ett antal representanter för projektgruppen och för myndigheter, bibliotek m. fl. som berörs av LIBRIS-verksamheten.

2.2 OKI:s överväganden och förslag

2.2.1 Utgångspunkter

Försöksverksamheten med LIBRIS har bedrivits sedan år 1972. Efter den omläggning till nytt datorsystem och de förändringar i övrigt som genomförs fram till våren 1980 — varvid man också kan utnyttja erfarenheterna av den hittillsvarande verksamheten — bör den egentliga försöksverksamheten anses vara formellt avslutad. Detta innebär givetvis inte att den utformning som systemet har den 1 april 1980 skall bestå allt framgent, ändringar och förbättringar måste kunna genomföras successivt inom ramen för en permanent drift.

En övergång till ett permanent tillstånd motiverar också att man överväger hur arbetet med systemet ur olika aspekter skall organiseras. En naturlig utgångspunkt härvid är enligt OKI:s mening att LIBRIS är en del av verksamheten vid de vetenskapliga biblioteken och att man därför såvitt möjligt bör söka att lägga ansvaret för LIBRIS på "ordinarie" organ inom informationsförsörjningsområdet för att därige-

nom få en samordning med och en avvägning mot övrig verksamhet inom området.

En annan utgångspunkt är naturligtvis principuttalandet i prop. 1977/78: 114 (s. 91) att ansvaret för den löpande driften av LIBRIS skall ligga hos KB och ansvaret för utveckling hos delegationen för informationsförsörjning. Ett nära samarbete bör finnas mellan dessa två myndigheter, något som föredraganden också förutser när han i propositionen anför att "det bör ankomma på delegationen och nationalbiblioteket att överväga den fortsatta utvecklingen av LIBRIS och lägga fram förslag till verksamhetsplaner på längre sikt".

En helt klar gräns torde inte kunna dras mellan drift och utveckling. Till utveckling hör givetvis beslut om nya rutiner. Till den löpande driften hör även systemunderhåll. Inom ramen för detta kan dock vissa åtgärder vidtas som närmast skulle kunna betecknas som utveckling av systemet. Som ett ytterligare kriterium skulle man kunna ange att åtgärder som vidtas inom ramen för beslutad budget hör till driften medan sådana som kräver ytterligare medel snarast bör rubriceras som utveckling. Även med dessa kriterier torde gränsfall inte kunna undvikas, vilka får bedömas från fall till fall.

I olika sammanhang, bl. a. vid remissbehandlingen av BIDOK:s förslag och i arbetet inom omlägningsprojektet, har man betonat vikten av att användarna av LIBRIS skall ha insyn och inflytande, och att man skall kunna tillgodogöra sig deras synpunkter. I projektgruppens förslag fördes till gruppen användare de LIBRIS-anslutna biblioteken (=de bibliotek som tillför systemet katalogposter). Detta kan vara riktigt när det gäller direkta driftsfrågor. När det gäller riktlinjer, policy etc. är det däremot tveksamt om enbart de bibliotek som tillför systemet katalogposter skall ha inflytande. LIBRIS-anslutna kan vara även bibliotek som inte registrerar i systemet. Användare kan även vara bibliotek som inte alls är anslutna utan går via anslutet bibliotek resp. utnyttjar katalogprodukter och bibliografier. Möjlighet för icke anslutna bibliotek att delta är vidare motiverad t. ex. vid beslut om att ansluta ytterligare bibliotek till LIBRIS.

I sammanhanget kan pekas på att antalet anslutna bibliotek kommer att öka genom omläggningen (f. n. är fjorton bibliotek anslutna, efter omläggningen, i LIBRIS III, finns kapacitet för att direktansluta tjugotvå bibliotek, med ett väsentligt ökat antal terminaler). Detta bör beaktas då man diskuterar om ev. samarbetsorgan skall ha representation från alla anslutna bibliotek.

2.2.2 Förslag till organisation

Följande uppgifter bör enligt OKI:s bedömning kunna tillgodoses inom en LIBRIS-organisation:

a) Drift av LIBRIS

löpande handläggning av drift och systemunderhåll samt resultatuppföljning

ledning av den löpande handläggningen

löpande kontakter med LIBRIS-anslutna bibliotek

utbildning och information

utformning av riktlinjer för driften

b) Utveckling av LIBRIS

initiering och kanalisering av förslag och synpunkter på utveckling av LIBRIS

bedömning och prioritering av förslag resp. beslut om utvecklingsprojekt

utförande av utvecklingsarbete

beslut om ändringar m. m. av systemet.

Med utgångspunkt i denna uppspaltning av uppgifterna föreslår OKI följande (som bilaga 3 bifogas en skiss över LIBRIS-organisationen enligt OKI:s förslag).¹

Driften av LIBRIS

I det föregående (avsnitt 1.2.4 av denna skrivelse) har OKI föreslagit att inom KB skall finnas bl. a. en bibliografisk avdelning, och att ansvaret för LIBRIS-driften förs till denna avdelning. Inom denna avdelning bör, som OKI angivit, kunna inrättas en särskild LIBRIS-sektion, som svarar för den löpande handläggningen av drift och systemunderhåll m. m. Chefen för denna sektion bör under chefen för den bibliografiska avdelningen ha det direkta ansvaret för driften.

Sektionen bör även svara för löpande kontakter med de LIBRIS-anslutna biblioteken. På dessa bibliotek bör utses kontaktpersoner som tillsammans med LIBRIS-sektionen bildar ett kontaktnät för frågor om löpande drift och underhåll. Vid behov kan kontaktpersonerna kallas samman t. ex. för särskild information och utbildning. OKI utgår från att medel avsätts för sådana åtgärder såväl inom KB som vid de LIBRIS-anslutna biblioteken för deras deltagande.

Ett övergripande ansvar för driften ligger givetvis hos KB:s ledning (bibliotekets chef och styrelse) som också bör besluta om riktlinjer för driften. Som stöd härför kan inrättas en rådgivande nämnd, motsvarande den bibliografiska nämnd (BI-nämnd) som BIDOK föreslog. I nämnden bör ingå företrädare för KB och användarna samt för arbets-tagarorganisationerna. Av praktiska skäl bör nämnden inte vara för stor. Med hänsyn härtill och till att gruppen användare enligt tolkningen i det föregående (avsnitt 2.2.1) är jämförelsevis stor torde detta innebära att inte alla LIBRIS-anslutna bibliotek har en egen representant utan att ett par personer företräder dessa bibliotek vid sidan av några företrädare för andra bibliotek, organisationer m. m. Till skillnad från det förslagna kontaktpersonsnätet, som förutsätts i första hand syssla med frågor i anslutning till den dagliga driften, bör nämnden behandla policyfrågor och föreslå riktlinjer för verksamheten. Den bör också kunna föra fram förslag om utveckling av LIBRIS.

Utveckling av LIBRIS

Ansvar för utveckling av LIBRIS skall enligt gjorda uttalanden ligga hos delegationen för informationsförsörjning. Som OKI anfört i det föregående bör ett nära samarbete förutsättas mellan delegationen och KB som driftsansvarig instans.

OKI har berört LIBRIS-frågorna i sitt tidigare ingivna förslag om nämndorganisation knuten till delegationen (OKI förslag nr 3 1978-12-18). Där föreslås (avsnitt 2.5) bl. a. att från början tre nämnder inrättas, nämligen en för bibliotek och informationscentraler, en för näringslivets informationsförsörjning och en för forskning och utveckling. Vad gäller LIBRIS anförs:

”Frågor om LIBRIS-systemet intar en central ställning inom det utvecklingsarbete m. m. som avser bl. a. de vetenskapliga biblioteken. OKI skall enligt sina direktiv lämna förslag om hur verksamheten med

¹ Ej med här.

LIBRIS skall bedrivas i fortsättningen, med utgångspunkt i principuttalanden i prop. 1977/78: 114 att kungl. biblioteket skall ansvara för driften och delegationen för utvecklingen. Kommittén avser att återkomma till dessa frågor i annat sammanhang. Den anser dock att inom ramen för delegationens nämndorganisation någon särskild nämnd för detta ändamål f. n. inte bör inrättas. I stället förutsätter kommittén att LIBRIS-frågor behandlas dels inom nämnden för bibliotek och informationscentraler, dels inom nämnden för forsknings- och utvecklingsfrågor.”

OKI utgår alltså från att förslag m. m. om utveckling av LIBRIS inom delegationen kan kanaliseras bl. a. via biblioteksnämnden, och att de bör bedömas inom denna och inom FoU-nämnden. Givetvis kan förslag tas upp även på andra håll, t. ex. inom den rådgivande nämnd knuten till KB som OKI behandlat i det föregående, och föras vidare till delegationen. Delegationen kommer naturligtvis att själv kunna ta initiativ. Besluten om utvecklingsprojekt m. m. kommer att tas av delegationens styrelse. Utvecklingsprojekten kan sedan komma att utföras av olika instanser, t. ex. av eller i anslutning till KB.

Med denna konstruktion bör sedan beslut om ändringar av systemet, tillämpning av utvecklingsprojektens resultat m. m. tas av den ytterst driftsansvariga instansen, dvs. KB:s styrelse, i amråd med delegationen.

2.2.3 Genomförande

Ansvar för driften av LIBRIS ligger redan i dag på KB. Ansvar för utveckling av LIBRIS bör läggas på delegationen för informationsförsörjning när den inrättas. OKI utgår dock från att statskontoret fortsatt ansvarar för omlägningsprojektet tills detta har slutförts våren 1980.

Vad gäller de olika instanser, såsom rådgivande nämnd knuten till KB, kontaktpersoner vid de LIBRIS-anslutna biblioteken m. m. som OKI föreslagit i det föregående, bör inrättandet/utseendet av dessa i princip vara en del av det allmänna ansvar för LIBRIS m. m. som resp. myndighet har. Det bör alltså ankomma på dessa myndigheter att slutligt besluta om inrättandet. Några beslut härom av regeringen torde därför inte erfordras. OKI erinrar här om att kommittén i sitt förslag till nämndorganisation knuten till delegationen föreslagit att det skall ankomma på delegationen att inrätta och avskaffa rådgivande nämnder. OKI förutsätter vidare att KB, om biblioteket inrättar en rådgivande nämnd så som OKI föreslagit, överväger om denna nämnd bör och kan fungera som rådgivande även i annat än rena LIBRIS-frågor.

2.3 Övrigt

OKI har här, i enlighet med sitt uppdrag, behandlat enbart organisatoriska frågor som berör LIBRIS. Frågor som rör LIBRIS-verksamheten i sak bör behandlas av de organ som i dag har resp. framdeles får ansvar för verksamheten. Detta gäller bl. a. frågan om samverkan mellan LIBRIS och folkbibliotekens BUMS-system som har tagits upp i olika sammanhang. OKI bedömer dock att även om en fullständig integrering av de två systemen f. n. inte synes möjlig och kanske inte heller ändamålsenlig, möjligheter till en omfattande samverkan finns. Det bör vara en uppgift för de ansvariga instanserna att överväga möjligheterna till utvidgning av den samverkan som redan finns i dag.

Sammanfattning

Mot bakgrund av vad som har anförts i det föregående föreslår OKI att KB:s organisation fastställs i enlighet med de huvudlinjer som OKI har angivit,

att anslag till KB fr. o. m. budgetåret 1979/80 anvisas under ett särskilt reservationsanslag i statsbudgeten, och att KB får i uppdrag att inför budgetåret 1980/81 föreslå programindelning för biblioteket,

att styrelsen för KB tillsätts den 1 maj 1979, och

att ansvaret för LIBRIS-verksamheten fördelas i enlighet med OKI:s förslag.

Bilaga 3: underbilaga 1

KUNGL BIBLIOTEKETS
ORGANISATION fr. o. m.
1979-07-01 enligt
OKI:s förslag

